

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА**

Історичний факультет
Кафедра соціології

Пояснювальна записка

до дипломної(кваліфікаційної) роботи
освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр

на тему:

**«Соціальне страхування в системі сучасних ринкових
відносин в Україні»**

Виконала: студентка IV курсу
групи ІСС-41с
спеціальності 054 Соціологія
Рибак Олена Володимирівна
Керівник: проф. Коваліско Н. В.
Рецензент: доц. Кудринська А.І.

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Факультет історичний

Кафедра соціології

Освітньо-кваліфікаційний рівень:

«бакалавр»

Галузь знання 05 соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 054 «Соціологія», ОП Бізнес-соціологія

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри соціології

проф. Пачковський Ю.Ф.

«__» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНУ (КВАЛІФІКАЦІЙНУ) РОБОТУ СТУДЕНТУ

Рибак Олени Володимирівни

1. Тема роботи: «Соціальне страхування в системі сучасних ринкових відносин в Україні»

керівник роботи проф. Коваліско Наталія Володимирівна

затверджено Вченою радою факультету від 23.03.2022 року

2. Строк подання студентом роботи 10.06.2022 року

3. Вихідні дані роботи:

1. Страхування: підруч. керівник автор. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ. КНЕУ. 2002. 599 с.

2. Суконкіна Є.А. Соціальне страхування в контексті неklasичної соціології. *Вісник ОГУ*. №6. 2007. С. 22 – 26

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретико – методологічні основи вивчення соціального страхування.

Розділ 2. Прикладні аспекти дослідження соціального страхування в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Кількість рисунків – 1 (один).

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
I	Проф. Коваліско Н.В.		
II	Проф. Коваліско Н.В.		

7. Дата видачі завдання 29.10.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної (бакалаврської) роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Написання вступу до роботи	Листопад 2021р.	
2	Написання теоретико-методологічних розділів	Листопад-січень 2021-2022р.	
3	Розробка програми та інструментарію дослідження	Січень 2022р.	
4	Збір первинних даних	Лютий 2022р.	
5	Аналіз емпіричних даних, отриманих у ході дослідження	Березень 2022р.	
6	Написання емпіричного розділу	Березень-квітень 2022р.	
7	Підведення підсумків, робота над висновками до роботи	Травень-червень 2022р.	

Студент _____ Рибак О.В.

Науковий керівник _____ проф. Коваліско Н.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	7
1.1. Поняття «соціальне страхування» в соціогуманітарному дискурсі та специфіка вивчення в соціології	7
1.2. Особливості соціального страхування в Україні	17
1.3. Соціологічне моделювання феномену соціального страхування за сучасних умов	24
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	28
2.1. Соціолого-статистичний аналіз соціального страхування в Україні	28
2.2. Специфіка дослідження соціального страхування (на прикладі міста Львова)	30
Висновки до розділу 2	36
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Практична актуальність. Функціонування держави та суспільства - складна та багатогранна система, елементи якої є взаємозалежними. Соціальне страхування – механізм захисту та подолання соціальної нерівності в суспільстві індивідів, яким за певними причинами важко/або ж неможливо конкурувати на ринку праці тощо. Соціальне страхування в Україні є недосконалим через слабку та нестабільну економіку, відсутність середнього класу, як такого, що спричиняє значний розрив між різними верствами населення. Недосконалість системи соціального страхування в Україні також спричинене історичним досвідом – перебуванням держави в складі СРСР, що негативно вплинуло не тільки на дану сферу, а й спричинило комплексний застій у всіх сферах функціонування держави та суспільства.

Через те, що в Україні недостатньо розвинене страхове оподаткування працездатним населенням, більший відсоток якого складає середній клас, виникає проблема соціального страхування недієздатних осіб.

Соціологічний аналіз соціального страхування в системі ринкових відносин (на яку й орієнтується Україна) є актуальною темою не тільки сьогодення, а й необхідності усвідомлення даної системи з соціально історичного ракурсу.

На мою думку, тема соціального страхування є актуальною, оскільки на даний момент ми прямуємо у напрямку розвитку якісного життя в Європі, де тема та розуміння соціального страхування обговорюється та затверджується на державному рівні, та кожного року, з виходом нових законопроектів та реформ щодо прав та захисту життя людей – оновлюються старі та розробляються усе нові види соціальних страхувань. Оскільки ця тема є актуальною не лише в Європі, чи у всьому світі, але й зокрема, в Україні, адже наша держава створює нові можливості для забезпечення високого рівня життя, європейського розвитку як країни в цілому, так і якості комфорту життя громадян. Адже,

наше теперішнє суспільство, в сучасних реаліях, має знати, розуміти та орієнтуватись у базовій інформації та дієвості соціального страхування. Тому, оскільки, я навчаюсь на соціолога, мені було цікаво дослідити то обговорити питання саме стосовно соціальних страхувань, аніж іпотеки, страхування квартир, машин і т.д.

Актуальність дослідження обраної проблематики зумовлено необхідністю соціологічного осмислення соціального страхування, що недостатньо розпрацьовано на теренах української соціології. Необхідність розкриття, власне, соціальних аспектів соціального страхування через досвід індивідів що дасть змогу окреслити не тільки економічну, правову складові даної системи.

Теоретична актуальність. Осмислення соціального страхування відбувається рядом соціогуманітарних наук (історія, економіка, право, соціологія). При цьому пріоритетно дана система вивчається економікою економікою П. Самуельсон, А. Вагнер, В. Райхер, О. Губара, Т. Федорова, які розробили теорії соціального страхування та його форми: добровільне та загальнообов'язкове, що становить основу сучасного функціонування системи соціального страхування на правовому та економічному рівнях.

Виникнення та реалізація соціально-страхових правовідносин можливе лише за допомогою засобів реалізації права, що мають певні стадії свого розвитку в регулюванні правовідносин. На правовому рівні соціальне страхування визначено Законом України Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що забезпечує права та обов'язки учасників системи соціального страхування, а також регулює дані взаємовідносини як на правовому, так і на економічному полі. Дослідженням та розробкою системи соціального страхування в правовому полі займалися й українці С. Сільченко, Л. Воронова.

Щодо соціологічного розуміння соціального страхування, то значний вплив на формування інституту соціального страхування мали наукові праці відомих соціологів О. Конта, Л. Дюгі, Л. Буржуа та Е. Дюркгайма, а саме доктрина солідарності. В соціологічному аспекті, аналіз соціального

страхування здійснюється в рамках теорії соціального ризику (Н. Луман, Е. Гідденс, У. Бек), де ключовим моментом виступає категорія соціального ризику, яка й постає головною проблемою в конструюванні ризиків як соціальних фактів. В соціології, в свою чергу, існує спеціальна теорія страхування, яка досліджує процеси соціальної взаємодії інститутів та організацій – суб'єктів та об'єктів страхового ринку, страхову поведінку населення та соціальні наслідки страхових послуг.

Метою цієї кваліфікаційної бакалаврської роботи є виявлення особливостей функціонування соціального страхування в системі ринкових відносин.

Завданнями цієї роботи є:

- виявити особливості вивчення соціального страхування соціогуманітарними науками;
- вироблення теоретичної моделі дослідження особливостей системи соціального страхування;
- здійснення аналізу існуючих результатів емпіричних досліджень соціального страхування;
- розроблення авторської програми соціологічного дослідження;
- реалізація цієї програми – аналіз та інтерпретація отриманої соціологічної інформації.

Об'єкт дослідження:

- *за критерієм носія проблеми:* особи, які оформили страхування;
- *за критерієм загальної проблеми:* досвід осіб в системі соціального страхування;

Предмет дослідження: роль соціального страхування в житті населення України.

Теоретико-методологічні засади дослідження: теоретико-методологічною основою дослідження обраної проблематики нами був обраний феноменологічний метод в соціології (А. Шюц), що базується на досвіді індивіда. Власне, поняття досвіду становить основу дослідження системи

соціального страхування в Україні, адже на основі даної категорії можливе розкриття реального стану та особливостей системи соціального страхування. Основні положення феноменологічної соціології адаптована до обраної проблематики дослідження.

Для реалізації мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи нами були використані загальнонаукові та соціологічні методи. Серед загальнонаукових були використані наступні методи: аналіз – для розгляду основних понять проблематики дослідження в соціогуманітарних науках; гіпотетичний метод – формування гіпотез дослідження; індукцію – для аналізу зібраного емпіричного матеріалу авторського дослідження; моделювання – під час створення соціологічної моделі конструювання віртуальної ідентичності субгрупи кідалтів в соціальних мережах; метод узагальнення – під час формулювання висновків. Серед спеціальних соціологічних методів – напівструктуроване.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в дослідженні особливостей соціального страхування в системі ринкових відносин на прикладі окремого регіону.

Практичне значення одержаних результатів. Дана робота може бути використана як теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження особливостей соціального страхування в системі ринкових відносин. Також, дана робота може бути використана в курсі економічної/правової соціології.

Структура роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та наукової літератури, що налічує число позицій, та число додатків. Кількість сторінок основного тексту становить – число сторінок.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

1.1. Поняття «соціальне страхування» в соціогуманітарному дискурсі та специфіка вивчення в соціології

Соціальне страхування важливий інструмент соціального захисту громадян, що, в свою чергу є еволюційним уявленням про механізми соціального захисту населення. Соціальне страхування не може існувати окремо від економічних та політичних умов певної країни та постійно зазнає модифікацій та змін, що є викликом часу. Для розгляду сучасного стану та трактування соціального страхування рядом соціогуманітарних наук, необхідно в першу чергу, розглянути історичний контекст становлення даного явища.

Соціальне страхування є складовою соціального захисту, що має довготривалу історію. Примітивна форма соціального страхування почала зароджуватись приблизно III тис до н.е - IX ст. н. е.. В цей період в шумерів торговцям видавали певні суми грошей – позики зі «спільної каси» для захисту їхніх інтересів у випадку втрати товару під час походів [30, с. 15]. До примітивної форми соціального страхування можна, також, віднести заснування специфічних кас взаємодопомоги та підтримки сімей при загибелі або ж отриманні каліцтва каменярів при споруджені пірамід в Єгипті (970-931 рр. до н.е.) [14, с.8]. Проте система соціального страхування, яка стала підкріплена та завірена нормами права, почала формуватись лише у другій половині XIX - на початку XX століть. Необхідність соціального балансу між різними соціальними прошарками зумовила прийняття закону щодо необхідного соціального страхування населення Німеччини у 80-х роках XIX століття. Як слушно зауважує в своєму аналізі економіст Козоріз Г. Г., система соціального страхування Німеччини базувалась на ознаках правової, фінансової та організаційної незалежності установ соціального страхування від інших органів державного управління. Держава ж, у даному випадку, виконує функції

нормотворення, нагляду і контролю діяльності відповідних установ. Паралельно дану проблематику почали розглядати в країнах Скандинавії: у Швеції в 1889 році прийнято Закон про охорону праці, який містив в собі низку базових засад «соціального добробуту». З 1913 року почала діяти перша національна програма соціального забезпечення, яка мала формальні ознаки універсальності та солідарний принцип фінансування системи соціального страхування [19, с. 179 - 180].

Наступним кроком у розвитку системи соціального захисту населення стала Великобританія, де на початку ХХ століття лордом Бевериджем започатковано систему соціального страхування, що забезпечувала надання захисту у зв'язку з захворюванням, безробіттям і старістю всім громадянам країни та включала допомогу сім'ям, вагітним жінкам та вдовам [24].

Щодо програм соціального страхування, які сьогодні визнають більшість американців, були запроваджені в Сполучених Штатах Америки у 1935 році, коли президент Франклін Д. Рузвельт підписав Закон про соціальне страхування, що стало необхідністю викликаною з часом. У 1965 році президент Ліндон Б. Джонсон підписав Закон про медичну допомогу, що гарантувала недорогу медичну допомогу для людей похилого віку [34].

Підхід до соціального захисту заснований на правах людини та вимагає заснування системи соціального захисту (в нашому випадку, соціального страхування як її складової) на міцній правовій та інституційній основі. Виходячи з основної мети права – регулювання суспільних відносин – соціальне страхування являє собою галузь права соціального забезпечення, що має характер конституційного та публічного права. Кандидат юридичних наук Сільченко С. О. виділяє наступні стадії правового регулювання соціального страхування та притаманні їм правові засоби:

- правотворча стадія – процес формування певних правил чи нормативних моделей поведінки і надання ним загальнообов'язкового характеру. На даній стадії основою виступає норма права, що фіксує первинні

засоби правового впливу: зобов'язання, дозволи та заборони [див. докладніше: 28, с. 297];

- стадія виникнення правовідносин – трансформація загальних статусних прав та обов'язків суб'єктів права у конкретні суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників правовідносин. На даній стадії, визначені правила поведінки на основі виділених первинних засобів правового впливу приводяться в дію за допомогою юридичних фактів, правовідносин, суб'єктивних прав та обов'язків суб'єктів права [див. докладніше: 28, с. 297];

- стадія застосування норм права відповідним компетентним органом. На даній стадії реалізації права, обмежується можливість органу соціального страхування на власний розсуд встановлювати обсяг надання соціальної допомоги [див. докладніше: 28, с. 299];

Саме законодавче закріплення системи соціального страхування збільшує гарантії соціального захисту населення незалежно зміни керівного уряду будь-якої держави.

Своєю чергою фінансування соціального страхування має бути стійким та ґрунтуватися на принципах сталого фінансування під чітким керівництвом та відповідальністю держави. При цьому, фінансове право, як вужча галузь права, розглядає соціальне страхування як складову фінансової системи. Відома українська спеціалістка в галузі фінансового, податкового та банківського права Воронова Л. К. зазначає, що страхування є самостійною ланкою фінансової системи та має дві форми: соціальне страхування державного та недержавного типу, та страхування, що пов'язане з непередбачуваними надзвичайними подіями. В свою чергу, дослідниця виділяє характерні ознаки страхування:

- імовірний характер відносин, за яких неможливо заздалегідь визначити конкретного страховика, час настання страхового випадку тощо;
- повторність коштів, тобто виплата страхувальнику після об'єднання їх у страховий фонд;
- перерозподільний характер відносин [див. докладніше: 13].

Таким чином, виникнення та реалізація соціально-страхових правовідносин можливе лише за допомогою засобів реалізації права, що мають певні стадії свого розвитку в регулюванні правовідносин. Законодавче закріплення принципів соціального страхування встановлює можливості, права та обов'язки сторін соціального страхування.

В економіці існує різноманіття підходів до визначення терміну соціальне страхування. Так, український економіст Коваль О.П. трактує соціальне страхування як інститут організаційно-економічного характеру, що гарантує захист громадян від соціальних ризиків, а систему соціального страхування – як сукупність інституцій та відносин, що забезпечують захист громадян від соціальних ризиків на засадах платності, солідарності та еквівалентності відшкодування. При чому, наголос зроблений науковцем на тому, що даний інститут є виключно економічним, оскільки об'єктом виступають майнові інтереси громадян, а механізм реалізації спрямований на актуарному підході. Ще одна теорія соціального страхування була запропонована відомим італійським економістом А. Гоббі, який опирався на еквентуальні потреби (майбутня, невідома та випадкова). Згідно його теорії, крім необхідності відшкодування прямої майнової шкоди, необхідне також і покриття інших видів витрат (втрата працездатності через хворобу, нещасний випадок, втрата можливості доступу до засобів існування (смерть годувальника, старість тощо) [20].

В економіці, соціальне страхування являє собою один з способів реалізації соціальної складової економічної системи та механізмом вирішення різного роду соціальних проблем. Предметом ж економіки соціального страхування виступають економічні відносини суб'єктів трудових відносин (роботодавців та працівників, відповідно) з приводу компенсації наслідків соціальних ризиків, які несуть за собою наслідки повної або ж часткової втрати працездатності та зміни матеріального положення та, відповідно, соціального статусу працівників та їхніх сімей. Економіка соціального страхування

базується на суб'єктних взаємовідносинах, що включає в себе наступні категорії:

- об'єкт – дохід, або ж частина доходу, що становить базу страхових внесків та основою розміру пенсій, допомог, медичинських та реабілітаційних послуг;
- види страхових випадків – найбільш масові ризики втрати працездатності (хвороба, старість, нещасний випадок), що вказані в законодавстві;
- коло страхових осіб – всі працюючі за наймом працівники, а також частина самозайнятого населення, у випадку його фінансової участі в житті держави (сплата податків);
- розмір допомог, пенсій, видів і об'ємів медичинської допомоги – сума, що визначається за принципом відшкодування втраченого доходу, можливості відновлення працездатності та збереження здоров'я;
- джерела фінансування та способи розподілу страхових ресурсів – визначається на основі участі роботодавця та працівника в авансових виплатах у формі страхових внесків [див. докладніше: 31].

Таким чином, система соціального страхування в економіці базується на принципах та специфіці найму робочої сили та основного джерела доходів – заробітної плати. При цьому соціальне страхування як складова соціального захисту реалізується за умови наявності відповідного матеріального забезпечення. Звідси, соціальне страхування – можливість держави, її матеріальна спроможність забезпечити гарантовані нею права соціального захисту.

Особливе місце в системі соціогуманітарних наук займає теорія німецького економіста А. Вагнера – теорія розподілу та відшкодування шкоди, що стало основою для прийняття законів про обов'язкове соціальне страхування в Німеччині (1882-1890 рр). Вчений визначає мету страхування як зменшення шкідливих наслідків окремих непередбачуваних подій для майна окремої особи за допомогою організації страхової установи/фонду. Згідно поглядів А.

Вагнера, страховий фонд створюється шляхом поступового переходу частини вартості засобів виробництва на готовий продукт. Вагнер вважав, що страхування потрібно досліджувати не як комерційний інститут, а як необхідність – загальну потребу, де власне, загальність, масовість – соціальне виступає першопричиною [17, с. 21 - 23].

Економісти розрізняють дві форми соціального страхування: добровільне та обов'язкове страхування. Останнє на думку відомих економістів Райхера В. К., Губара О. Є., Федорова Т. А. задовольняє соціальні інтереси та цінності суспільства. Саме принцип обов'язкового страхування в однаковій мірі поширений як на страхувальника, так і на страховика, де перший законом зобов'язаний застрахувати працівника, а другий, відповідно, не має права відмовитись від даного процесу [26, с. 238]. Тобто, відмінність обов'язкового страхування від добровільного полягає в тому, що виникаючі взаємовідносини між суб'єктами страхування першого типу (обов'язкове страхування) виникають на підставі закону, а добровільне страхування – договір між страхувальником та страховиком.

Відомий американський економіст Пол Самуельсон розглядає соціальне страхування як спосіб планування розхідної частини сімейного бюджету та можливість забезпечення безпеки від можливих ризиків. П. Самуельсон вважає, що системи соціального страхування повинні включати в себе наступні складові:

- пенсійне страхування та страхування на випадок втрати годувальника;
- страхування безробіття;
- виплата допомоги малозабезпечених та інші види допомоги [див. докладніше: 15].

Таким чином, економічний контекст соціального страхування є тією фінансовою передумовою, що дозволяє зберегти працездатність економічно активного населення; забезпечує виплату соціальної допомоги, що гарантує

соціальний захист від певних ризиків: втрата працездатності внаслідок хвороби, нещасного випадку, або ж професійного захворювання.

На формування інституту соціального страхування значний вплив мали напрацювання відомих соціологів О. Конта, Л. Дюгі, Л. Буржуа та Е. Дюркгайма, а саме доктрина соцідарності. Власне поняття «солідарність» містить в собі взаємозв'язок та взаємну відповідальність індивіда та суспільства, що опирається на сталу моральну установку взаємодопомоги людей у суспільній свідомості. Саме зміст та форми існуючої солідарності в суспільстві визначають внутрішню структуру суспільства, яка спрямована на підтримку, власне, і самого суспільства.

Французький соціолог Е. Дюркгайм в своїй роботі «Поділ суспільної праці» доводить, що поділ суспільної праці сприяє соціальній солідарності, тобто виконує інтегруючу функцію в суспільстві. Таких чином, Е. Дюркгайм співставляє суспільство з живим організмом, де, на його думку, виникає новий тип зв'язків між індивідами, який створюють поділ праці та органічна солідарність. Органічна солідарність, в свою чергу, виникає з усвідомлення індивідами взаємної залежності одне з одним (на основі професійних функцій) та суспільством. При цьому, французький соціолог наголошує на кореляції солідарності та типах суспільства. Тобто, архаїчним суспільствам притаманна механічна солідарність, що базується на повному розчиненні індивідуальної свідомості в колективній. В свою чергу, розвинуті соціальні системи ґрунтуються на автономії індивідів, розподілу функцій, взаємозалежності та взаємному обміні (органічна солідарність) [32]. Таким чином, соціальна солідарність може виникати як на основі права, так і на основі суспільного поділу праці, що зумовлює взаємозалежність людей один від одного. Саме виникнення в суспільстві взаємозалежності сприяє природній єдності індивідів та простежується в їх інтегрованості та солідаризації в суспільстві.

Таким чином, роботи класиків дали поштовх до усвідомлення необхідності активної соціальної політики, розвитку інститутів соціальної підтримки, соціального страхування та взаємодопомоги.

В соціології, в свою чергу, існує спеціальна теорія страхування, яка досліджує процеси соціальної взаємодії інститутів та організацій – суб'єктів та об'єктів страхового ринку, страхову поведінку населення та соціальні наслідки страхових послуг. Предметом соціології страхування виступає страхова поведінка як форма економічної поведінки та соціальні наслідки розвитку страхового ринку. Об'єктом дослідження є особистість в рольових функціях створення та споживання страхових послуг, соціальні групи та суспільство загалом, а також соціальні інститути та організації, які забезпечують розвиток ринку страхових послуг [див. докладніше: 25].

Соціологічний аналіз страхування та страхового ринку підпорядковується ряду законів:

- закон розвитку – дослідження процесів, явищ та подій, що пов'язані з функціонуванням суб'єктів та об'єктів страхового ринку на всіх етапах еволюції, що дозволяє виявляти та прослідковувати тенденції соціальних процесів та особливості страхової поведінки на страховому ринку;
- закон структури – соціологічний аналіз клієнтури страхового ринку (аналіз підструктур: соціально-демографічної, соціально-професійної, соціально-класової, соціально-територіальної, національної тощо, що дозволяє виявити ставлення індивідів (соціальної групи) до страхового ринку та сформуванню моделі страхової поведінки); (аналіз соціальної диференціації населення, що дозволяє сформуванню можливих споживачів страхових послуг);
- закон соціального цілого – виявлення та аналіз соціально-економічних наслідків економічних криз в країні, що прямо впливає на страхову поведінку населення, рівень довіри до страхових інститутів, банків та держави загалом.

Соціологія страхування досліджуючи страхові ринки та страхові компанії, активно вивчає реалізуючі ними страхові послуги:

- особисте страхування – страховий захист сімейних доходів громадян та збереження рівня сімейного благополуччя;
- медичне страхування – обов'язкове та добровільне;

- похоронне страхування – різновид страхування на випадок смерті з ціллю оплати ритуальних послуг;
- сімейне страхування – страхування життя чи страхування від нещасних випадків;
- соціальне страхування – гарантійна державою система матеріального забезпечення працездатних та членів їх сімей в старості, у випадку хвороби, втрати працездатності, для підтримки материнства та дитинства;
- страхування дітей, військовослужбовців, страхування життя та страхування приватної власності [див. докладніше: 25].

Соціальне страхування як елемент соціального захисту стосується всієї сфери суспільства та знаходиться на перетині різного рівня соціальних структур від конкретного індивіда до держави як формального механізму регулювання даного явища.

В соціологічному аспекті аналіз соціального страхування здійснюється в рамках двох теорій: теорія соціального ризику та фондова теорія страхування. Згідно теорій соціального ризику (Н. Луман, Е. Гідденс, У. Бек), економічні та соціально відносини, незалежно від їх рівня (від конкретного індивіда і його сім'ї до суспільства в цілому), знаходяться під впливом різного роду ризиків. Ключовим моментом даної теорії є категорія соціального ризику, яка й постає головною проблемою в конструюванні ризиків як соціальних фактів. При цьому, саме конструювання «об'єктивного ризику» та його сприйняття прямо залежить від політичного та культурного контексту [27]. Таким чином, саме політичний та культурний контекст сприяє оцінці та наданні категорії «ризик» певному явищу чи процесу в суспільстві (що в одному суспільстві становить ризик для індивідів (чи соціальних групи), то в іншому є нормою).

Соціолог А. К. Шихов вважає, що предмет соціального страхування прямо залежить від соціальних ризиків, які потенційно на нього можуть впливати, а саме соціальний статус, рівень матеріального забезпечення та якість життя населення, матеріальні інтереси громадян, а ціль соціального

страхування визначається певною країни. При цьому, об'єктом соціального страхування виступають як захист матеріальних інтересів, збереження, відновлення, або покращення матеріального рівня та рівня життя громадян [див. докладніше: 33, с. 17]. Таким чином, за своїм змістом соціальне страхування є, насамперед, соціальним, що передбачає вираження соціальних відносин для досягнення соціальних потреб.

1.2. Особливості соціального страхування в Україні

Становлення та розвиток інституту соціального страхування в Україні має довготривалу історію. На основі критерію основних змін в системі соціального страхування та критерію участі держави в дані системі:

- перший етап – 1922 - 1927 рр. – підписання нормативного документу з державного соціального страхування, де основними принципами були: участь держави в управлінні державним соціальним страхуванням, охопленість ним працівників та контроль з боку Міністерства фінансів;

- другий етап – 1927 - 1942 рр. – встановлення жорстких умов страхування, коли умови надання страхування прямо залежали від стажу, місця роботи та участі в профспілковій організації. На даному етапі активно розвивалось особисте страхування від нещасних випадків та було запроваджено страхування життя для селян та колективне страхування, зменшено розмір страхових тарифів, де головну роль відіграла держава;

- третій етап – 1942 - 1956 рр. – скасування колективного страхування життя, підвищення розміру страхових виплат та пенсій. На даному етапі важливу роль в соціальному страхуванні відіграють профспілкові організації;

- четвертий етап – 1956 - 1991 рр. – удосконалення інституту державного соціального страхування реформуванням пенсійної системи, наданням права керування республіками системою страхування. На даному етапі розпочали свою керівничу діяльність органи місцевої ради в сфері охорони здоров'я;

- п'ятий етап – від 1991 р. - 2014 р. – створення системи державного соціального страхування на принципах радянської системи інституту страхування з активнішою участю профспілкових організацій, збільшення кількості контролюючих органів, децентралізація управління системою, охопленість всього населення та наданням права громадянам керувати даною системою [див. докладніше: 16, с. 247 - 248].

Таким чином, формування інституту соціального страхування в Україні відбувалось під чітким контролем СРСР та ввійшло в основу системи незалежної України. Проте, з розпадом Радянського Союзу, в Україні формально було проголошено доктрину суспільного розвитку побудови соціально орієнтованої ринкової економіки, що майже зруйнувало систему соціального захисту, що існувала за часів СРСР, коли соціальна політика була реакцією на економічні реформи. Переломний період 1991 року та орієнтація на ринкову економіку сприяло набуттю державою монопольного розподілювача соціальної допомоги, а спеціалізовані інститути соціального забезпечення та страхування та тривалий процес трансформації. Руйнування «старої системи соціальної політики» та зміна вектору економіки поставили масштабне завдання перед Україною: реформувати універсальну за своїм характером і патерналістську за змістом соціальну сферу, перетворивши її в ефективний сектор ринкової економіки, що є стимулом до прискорення економічного розвитку країни [11, с. 83 - 87].

Сучасні реалії політичної, економічної та соціальної нестабільності ставлять першочерговим питання соціального захисту громадян, оскільки від рівня соціальної захищеності населення залежить і стабільність в суспільстві. Стабільність системи соціального страхування в умовах ринкової економіки – ефективний інструмент соціальної політики держави, адже підтримує рівень захищеності малозабезпечених громадян та становить підтримку для працездатної частини населення знижуючи рівень впливу соціальних ризиків.

В сучасних соціально економічних умовах роль держави полягає в створенні та функціонуванні відповідного механізму, який має спрямовуватись

на раціональне управління фінансовими ресурсами і формування фінансових відносин що виникають на страховому ринку. Метою державного регулювання соціального страхування є:

- проведення єдиної та ефективної державної політики в даній сфері;
- забезпечення реалізації прав громадян на соціальний захист;
- створення умов для ефективного функціонування та розвитку системи загальнообов'язкового державного та недержавного соціального страхування;
- адаптація системи загальнообов'язкового державного соціального страхування до міжнародних стандартів [див. докладніше: 17, с. 76].

Законодавчо визначено, що загальнообов'язкове державне соціальне страхування є системою прав, обов'язків та гарантій, яка передбачає вжиття заходів із соціального забезпечення громадян відповідно до умов та за видами, встановленими законодавством, за рахунок страхових внесків, які сплачуються роботодавцями та громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених Законом України Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [1].

Основами законодавства України про загальнообов'язкове соціальне страхування передбачено два поняття – страховий ризик та страховий випадок. Страховий ризик визначається як обставини, внаслідок яких громадянин та (або) члени їх сімей можуть втратити тимчасово або назавжди засоби до існування та потребують матеріальної підтримки або соціальних послуг згідно цим Законом. Страховий випадок – подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання матеріального забезпечення відповідно до цього Закону або соціальних послуг [див. докладніше: 1].

Основу законодавства України щодо соціального страхування становлять традиційні соціальні ризики, які визначені нормами Конвенції МОП №67 (1964 р.) та Європейського кодексу соціального забезпечення (1964 р.):

- хвороба;

- безробіття;
- старість;
- трудове каліцтво;
- професійна хвороба;
- вагітність та пологи;
- утримання дітей;
- інвалідність;
- втрата годувальника [див. докладніше: 18, с. 39].

Стаття 4 Основ законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування передбачає наступні види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- страхування на випадок безробіття;
- пенсійне страхування;
- інші види страхування, передбачені законом [див. докладніше: 2].

На даний час, вищезгадані види соціального страхування, крім медичного, не запроваджені в Україні як обов'язкові. При цьому, до реформи Закону про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у січні 2015 року, кожен з видів страхування мав окремий фонд, що регулював його діяльність. Проте, сьогодні в Україні офіційно функціонують два фонди:

- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- Фонд соціального страхування, який займається наступними видами соціального страхування:
 - у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
 - від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
 - медичне [див. докладніше: 4].

Відповідно до змін, з січня 2015 року в Україні страховиками визначені цільові страхові фонди:

- пенсійного страхування;
- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- медичного страхування;
- страхування на випадок безробіття [див. докладніше: 4].

Реформування системи соціального страхування спричинено й соціально-економічною кризою з поширенням COVID-19. В зоні особливих ризиків соціально-економічних наслідків пандемії опинилась й Україна, яка, на жаль, знаходиться серед країн з неефективною та розбалансованою економікою і слабкими державними інституціями. Прямі й опосередковані економічні ефекти пандемії – виклики для сектору охорони здоров'я, медичного забезпечення та соціального страхування, зниження рівня життя, втрата роботи багатьма людьми, фінансові витрати, закриття багатьох бізнесів тощо – широкий спектр негативних соціальних та гуманітарних наслідків коронавірусної кризи. Тому, Закон України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування був доповнений рядом змін, що гарантують надання допомоги по тимчасовій непрацездатності, спричиненою виникненням та поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) та регулюють тривалість її виплати [1].

Проте, розвиток активні кроки в розвитку соціального законодавства в Україні характеризуються не тільки позитивними, а й негативними моментами, про що вказує вітчизняна дослідниця Н. Болотіна наголошуючи на відсутність систематизованих актів, їхня дрібність, множинність та неузгодженість; складність у розумінні та в застосуванні; подвійність стандартів тощо [див. докладніше: 12, с. 17]. Проте, соціальний захист населення в Україні, в тому числі й система соціального страхування, має чіткі гуманістичні цілі, що спрямовані на надання гарантій соціального захисту населення та забезпечення мінімального життєвого рівня в несприятливих умовах (безробіття, хвороба, старість тощо).

У фінансовій системі України фонди соціального страхування мають окрему ланку, яка має автономний, законодавчо закріплений статус та цільові призначення. Так, до прикладу, такі фонди в європейських країнах є результатом конкретної потреби, яка постає перед країною, та існують окремо від державного бюджету та керуються на місцевому рівні [22]. Соціальне страхування є важливою складовою діяльності сучасного демократичного суспільства України та держави, загалом. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що є одним з юридично закріплених принципів соціального страхування в Україні дозволяє реалізувати принцип всезагального охоплення населення соціальним страхуванням. Крім вищезгаданого принципу обов'язковості, в умовах ринкової економіки існує принцип особистої відповідальності, за якої люди (працівники) самостійно беруть участь у фінансуванні страхування. Саме принцип особистої відповідальності відіграє важливу роль в організації соціального страхування, що обумовлено природою економічних відносин. В умовах ринкової економіки особистість повинна сама враховувати можливість настання несприятливих періодів в своєму житті та самостійно резервувати власні фінансові ресурси [17, с. 60 - 65]. Однак, як зауважує дослідниця Н. Куряча, послуги з особистого страхування не користуються таким високим попитом серед українців, як в Європі (хоча особисте страхування почалось в Україні з 1991 року). Серед головних причин відзначається недовіра до страхової діяльності, незадовільна якість наданих послуг, відсутність гарантій дощо одержання повної та швидкої компенсації після настання страхового випадку та низький рівень фінансової грамотності населення [див. докладніше: 21, с. 250].

Отже, страхування як державне так і особисте є невід'ємними чинниками ефективності соціальної політики та раціонального розвитку держави, яке базується на підтримці населення з настанням страхових випадків та забезпечує справедливість. Таким чином, реформування соціальної системи та впровадження нових методів та механізмів державного управління в сфері соціальної політики та системи соціального страхування, як її складової

прискорило процес розвитку як і системи соціального страхування, так і економіки та суспільства загалом.

1.3. Соціологічне моделювання феномену соціального страхування за сучасних умов

За основу моделювання феномену соціального страхування в системі ринкових відносин в Україні, вважаємо за доцільне обрати феноменологічний метод.

Основні принципи феноменологічного методу були обґрунтовані на початку ХХ століття філософом Е. Гуссерлем, а перша систематична концепція феноменології була здійснена у 30-ті роки відомим соціологом А. Шюцем.

Суть феноменологічного методу полягає в здатності трансформувати первісні «чисті переживання» у різновид пізнавальної діяльності людини, тобто поверненн від наукових абстракцій до рівня буденної повсякденної свідомості людини. За Гуссерлем, головний пізнавальний метод феноменології – інтелектуальна інтуїція, «вбачання» суті, істини, ідей.

Іншим же засновником феноменологічної соціології був А. Шюц, який обґрунтував методи та поняття «розуміючої» соціології (як альтернативи поясненню в природничих науках.) Методологічним джерелом напрацювань австро-американського соціолога стали ідеї М. Вебера та Е. Гуссерля. Феноменологічна соціологія, як «розуміюча» соціологія вимагає суб'єктивного компонента в пояснювальній схемі життєвого світу, який на думку соціолога, найбільш повно реалізується в світі повсякденності, якому притаманна особлива форма сприйняття і осмислення світу, що виникла на основі трудової діяльності людини. Саме «повсякденність» є найвищою реальністю та основою формування інших форм пізнання людини та становить знання першого порядку. В свою ж чергу, наукове знання (знання другого порядку) – абстрактний світ наукових понять та законів, що виводяться на основі життєвого досвіду. В феноменологічній соціології зовнішній світ – результат

діяльності людей, творіння їхньої свідомості. Такий світ існує й поза людьми, поза їхньою свідомістю та стає для них важливим лише за умови його сприйняття, коли з зовнішнього (об'єктивного) він стає для індивідів – внутрішнім (суб'єктивним). Проте, сприйняття світу відбувається індивідами через феномени, які і є значущими для них. Виходячи з вищезгаданого необхідно розглянути концепцію інтерсуб'єктивного світу повсякденного життя. За А. Шюцем, інтерсуб'єктивний світ існував до народження індивіда та інтерпретувався предками як соціальний світ. При цьому, сприйняття індивідами інтерсуб'єктивного світу відбувається завдяки навчанню в сім'ї, школі та вихованню. Сприйняття конкретних законів, при цьому, відбувається через сприйняття значимості та визначення певних подій.

Отже, феноменологічна соціологія адаптована до проблематики бакалаврської роботи наступним чином:

1. соціальна реальність – це існуючий до нас інтерсуб'єктивний світ → соціальне страхування як вид соціальної реальності – існуючих інтерсуб'єктивний світ та сприймається індивідами через виховання. Сприйняття або ж несприйняття соціального страхування відбувається індивідами через визначення значимості;

2. долучення до цього світу відбувається через накопичення власного досвіду → соціальна реальність соціального страхування стає світом повсякденності людини через безпосередню участь та накопичення власного досвіду;

3. соціальна дія – продумана, осмислена та спланована поведінка людини – досвід соціального страхування є продуманою, осмисленою та запланованою дією індивіда [29].

Таким чином, феноменологічна соціологія як основа дослідження обраної проблематики дозволить дослідити особливості соціального страхування в системі ринкових відносин в Україні, адже дає змогу виявлення та вивчення досвіду індивідів в системі соціального страхування.

Висновки до розділу 1

У першому розділі проаналізовано особливості розгляду соціального страхування як в історичній ретроспективі зарубіжного досвіду та конкретно України, так і трактування даного поняття рядом наук: економіка, право, фінансове право та соціологія.

З'ясовано, що соціальне страхування та його перші прототипи почали зароджуватись ще в період до нашої ери: «спільні каси» для покриття збитків купців у випадку втрати товари під час походів; створення специфічних кас взаємодопомоги для сімей та родин на випадок втрати працездатності або смерті каменярів при побудові пірамід в Єгипті.

Наголошено на початку створення офіційної, юридично підкріпленої системи соціального страхування в Німеччині у 80-х роках ХХ століття, що мало передумову соціального балансу країни. Також, в першому розділі висвітлено становлення системи соціального захисту різних країн: США, Швеція, Великобританія. Окремо, нами було висвітлено етапи становлення системи соціального страхування в Україні та розглянуто особливості даної системи в радянський та пострадянський період.

У першому розділі, нами було проаналізовано особливості розгляду системи соціального страхування з точки зору права та економіки, які є взаємозалежними елементами в вивченні даної проблематики.

У розділі розкрито специфіку соціології у вивченні соціального страхування. Підкреслено, що поштовхом до усвідомлення необхідності соціальної політики, та створення системи соціального страхування, зокрема, є роботи класиків (О. Конт, Л. Дюгі, Л. Буржуа та Е. Дюркгайма). Ключовим моментом в їхніх роботах, що сприяли створенню та розвитку системи соціального страхування в світі є доктрина солідарності, що визначає внутрішню структуру суспільства та спрямована на підтримку суспільства.

Нами розглянуто спеціальну теорію страхування в соціології, що досліджує процеси соціальної взаємодії інститутів та організацій, що

становлять основу ринку страхових послуг (страхова поведінка, суб'єкти та об'єкти, страхові послуги).

Нами було висвітлено основні моменти соціологічного аспекту аналізу соціального страхування:

- основні закони, яким підпорядковується соціологічний аналіз страхування та страхового ринку: закон розвитку, закон структури, закон соціального цілого;

- теорію соціального ризику та особливості конструювання об'єктивного ризику, від якого залежить побудова принципів соціального страхування.

В першому розділі, здійснено аналіз особливостей соціального страхування в Україні: історичний та правовий аспект (розглянуто закони та фактори впливу до реформування системи соціального страхування). Поштовхом до реформування системи соціального страхування стала переорієнтація України на ринкову економіку, що спричинило крах радянської основи соціального страхування. Висвітлено основи законодавства України про загальнообов'язкове соціальне страхування та основи базового поняття страхового ризику, що побудовано на зарубіжному досвіді та є традиційним для країн Європи.

В підрозділі 1.3. створено моделювання обраної соціального страхування в рамках феноменологічної соціології – адаптовано основні положення обраної теорії до досліджуваної проблематики, що становить основу емпіричного дослідження висвітленого в другому розділі бакалаврської кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 2. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Соціолого-статистичний аналіз соціального страхування в Україні

Страхування населення є важливим елементом в соціальному житті громадян та вагомим компонентом національної економіки держави. Соціальне страхування відіграє значну роль в захисті громадян країни та вирішенні проблем нерівності населення через різницю в продуктивності праці та можливості працевдатності загалом.

За результатами досліджень Романовського Ю. А., Снітко І. В. та Тищенко А. Г. в 2021 році, страховий ринок в Україні має негативну динаміку – щорічне скорочення страхових компаній в Україні, в період з 2017 по 2021 роки кількість страхових компаній скоротилася з 294 до 181 (на 113 од.) [див. докладніше: 5].

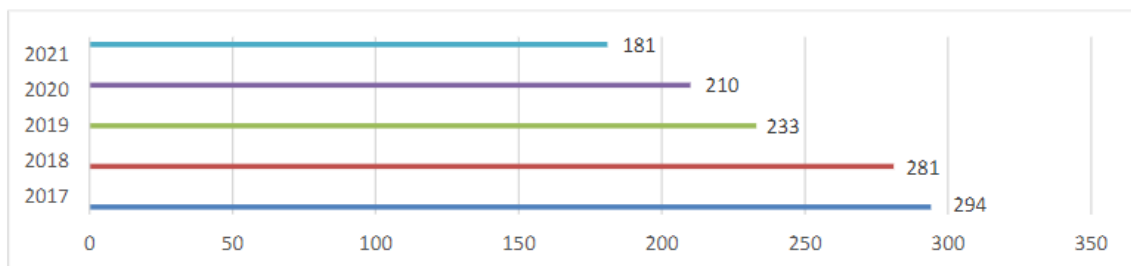

Рис. 2.1 Динаміки зміни кількості страхових компаній в Україні за 2017-2021 роки [5]

Серед причин, що виділяють дослідники, є: збільшення витратної частини страховиків на виконання своїх зобов'язань, скорочення активів компаній і несвоєчасна виплата страхових премій, фіктивні договори зі страхування життя. Для страхового бізнесу в Україні, як зрештою і для всієї української економіки, стала пандемія коронавірусу, яка принесла значні втрати для бізнесу та, відповідно, громадян – роботодавці/наймані працівники. Таким чином,

скорочення недержавного сектору страхування сповільнює його розвиток. При цьому, в розвинених країнах недержавні фонди є основним джерелом фінансування соціального захисту населення [5].

Таким чином, страховий ринок недержавного сектору в Україні не користується популярністю через недовіру громадян, нестабільність та низький рівень економіки, що спричиняє різке скорочення чисельності страхових компаній на ринку, які могли б бути джерелом фінансової опори економічного сектору країни. З іншого боку, є значні прогалини в державному регулюванні приватних страхових компаній. Соціальне ж страхування, його рівень та стан державного типу в Україні є недостатньо дослідженим.

Система соціального страхування, як ми визначили, прямо залежить від стану економіки в країні. При цьому, в умовах глибокої всесвітньої кризи, на початку 2020 року, система соціального страхування зазнала значних фінансових проблем.

За даними Центру Разумкова на період квітня 2021 року, з початку пандемії та всесвітньої кризи доходів Фонду соціального страхування не вистачало на покриття соціальних виплат населенню. Для вирішення проблеми подолання бюджетної кризи та покращення фінансової ситуації Фонду соціального страхування, на законодавчому рівні був підготовлений законопроект, що передбачав скорочення розміру лікарняних листів. Тобто, в зв'язку з тимчасовою втратою працездатності пропонується платити 50% від окладу тим, хто має стаж до 5 років, 60% — людям зі стажем 5–10 років, 70% — 10–15 років, 80% — 15–20 років. 100% від окладу отримуватимуть лише ті, хто пропрацював більше 20 років. При цьому більшу частину виплат передбачено покласти на роботодавця (зараз компанії фінансує перші п'ять днів лікарняного в новому проекті термін збільшується до 10 днів). [див. докладніше: 3]. Таким чином, на законодавчому рівні відбулось перекладання проблеми фінансування лікарняних на бізнес, що би дозволило запобігти виникнення нових фінансових проблем з Пенсійним фондом України.

2.2. Специфіка дослідження соціального страхування (на прикладі міста Львова)

Виведені теоретичні положення першого розділу бакалаврської роботи лягли в основу емпіричного дослідження особливостей соціального страхування в системі ринкових відносин України. Об'єктом дослідження є повнолітні львів'яни, що знаходяться на соціальному страхуванні та їхній досвід в даній сфері. Предметом дослідження виступає роль соціального страхування в житті населення львів'ян.

Збір емпіричного матеріалу відбувся в лютому 2022 року шляхом проведення наративного інтерв'ю, що дозволило глибинно дослідити дану проблематику. Вибірка становить 5 респондентів (з 10 запланованих). Така кількість обґрунтована, по-перше, повторюваністю висловлень респондентів, по-друге, складнодоступністю групи осіб, що знаходяться на соціальному страхуванні через тимчасову втрату працездатності, по-третє, нам довелося призупинити збір емпіричного матеріалу, в зв'язку, з останніми подіями в Україні. Для проведення наративного інтерв'ю нами було розроблено гайд під кожен з досліджуваних категорій львів'ян, які мали досвід в соціальному страхуванні: пенсіонери, люди з обмеженими можливостями, тимчасово непрацездатні особи через травму на роботі, жінки у декреті.

Аналіз отриманого емпіричного матеріалу відбувався в рамках якісного методу дослідження та низкою наступних етапів:

- транскрибування інтерв'ю;
- вторинне прочитання тексту;
- кодування;
- категоризація;
- концептуалізація;
- інтерпретація та узагальнення.

Результати аналізу зібраного емпіричного матеріалу відповідають поставленим завданням Програми авторського соціологічного дослідження:

- виявити, чи соціальне страхування здатне замінити людині повноцінну роботу;
- виявити рівень задоволення системою соціального страхування рядом соціальних груп: пенсіонерів, людей з тимчасовою втратою працездатності, людей з особливими потребами, людей в декретній відпустці;
- дослідити недоліки системи соціального страхування.

Виходячи з проведеного авторського соціологічного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Соціальне страхування не здатне замінити людям повноцінну роботу незалежно від досліджуваної нами групи. Навіть, перебуваючи на соціальному страхуванні та отримуючи кошти від держави індивіди змушені шукати додатковий заробіток, що пов'язано з невідповідністю розмірів допомоги та підвищенням цін на продукти харчування, догляду за дитиною та комунальні послуги: *«Я не можу прожити за рахунок пенсії тому, що зараз рівень цін і комунальні платежі, рівень цін загалом на всі головні продукти харчування, на одягу і інші: транспорт – дуже високі, прожити на одну пенсію не можна. Я ще раз повторюся, якщо б дружина не працювала, то ми б просто не вижили....»* [7, с. 2, р. 34-38]; *«..... Вистачає купити лиш пачку підгузків і суміш дитині. Це надто мало, вже мовчу про те, що дитину потрібно одягнути, взути. І цього не вистачає! Її потрібно набагато більше!»* [9, с. 1, р. 29 - 31]; *«...я не працюю і немаю додаткового доходу, то основним джерелом нашої є мій чоловік. Так тому ясно, що не вистачає на все, але аби не гірше...»* [9, с. 2, р. 47-49].

2. Якщо розглядати рівень задоволення системою соціального страхування рядом досліджуваних соціальних груп:

- **Пенсіонери.** Рівень задоволення системою соціального страхування досліджуваної групи відзначається респондентами як «незадовільний», оскільки розмір пенсії не здатний задовольнити базові потреби пенсіонерів: *«Або ціни завеликі, або пенсія замала при таких цінах. Високі ціни на комунальні платежі, проїзд, харчування, одягу. Ще раз вам повторюся, пенсія*

має бути 15-16 тисяч.» [7. с. 2, р. 44 - 46]; «...всі-всі-всі комунальні послуги, то на проживання в мене лишається гривень 300.» [8, с.2, р. 43 - 44].

- Люди з обмеженими можливостями, інвалідністю. Рівень задоволення системою соціального страхування даної категорії також є незадовільним. Оскільки, процедура поновлення виплат людям з обмеженими можливостями є регулярним кожні два роки незалежно від групи інвалідності: *«... група вона мене вже нікуди не ділиться, хоча я все одно мушу кожні 2 роки підтверджувати, що не сталося чудо, це найперше, яке у нашому суспільстві абсурдно не пояснювальна річ, що ж говорити про людей, які без рук та ніг, які так само мають підтверджувати свою інвалідність, кожні 2 роки. Це те, що мене кожного разу обурює...» [6, с. 1, р. 24 - 28].* Незадовільним відзначається також система комунікації – надання інформаційних/довідкових послуг та їх якість: *«... мені нахамили, мене відшили і нічого не відповіли конкретно. Я мусила фізично їхати і сама якось дізнаватися окремо. Звичайно, що процедура самого посвідчення, виробництва щоб потім отримувати допомогу, м'яко кажучи не задовільняє, оскільки постійно, по-перше, ніяких сповіщень не надсилає з проінформуванням на якому етапі виготовлення моїх документів та допомоги. То треба десь самому іти та взнавати. Ну я вважаю, що так не має бути. Зараз в нашому деджітал середовищі, скажем так, де може бути набагато більш прогресивніше...» [6, с. 2. р 40 - 47].* Проте рівень задоволення системою соціального страхування та спектром отриманих послуг даної категорії відзначається деякими респондентами як задовільний. Тому в перспективі подальшого дослідження необхідно поглибити вивчення даної проблематики та віднайти взаємозв'язок між, скажімо, групою інвалідності та розміром соціальних виплат, що становить основу рівня задоволеності соціальним страхуванням виділеної соціальної групи.

- Жінки в декреті. Дана категорія респондентів відзначає систему соціального страхування незадовільною через низькі соціальні виплати, які не здатні покривати витрати на догляд за дитиною в повній мірі: *«...наприклад, в мене дитина на грудному вигодовуванні і мені трішки пощастило, я не*

користуюся сумішами, а це значно знижує наш бюджет і наші розходи. В тих, у кого дитинка на сумішах набагато більше іде грошей, тому я думаю що це має бути не менше ніж 1500 грн, у кожної мами.» [9, с. 2, р. 55-59]; «Ну не задоволена, звичайно, що не задоволені, бо хотілось би набагато більше і краще.» [9, с. 2, р. 64 - 65].

3. Серед основних недоліків та надання рекомендацій щодо соціального страхування серед досліджуваних груп основною є розмір виплат: *«...по-можливості підвищували пенсію, я не кажу, що відразу така була. Тільки минулого року індексація була пенсії, то вона підвищилась мені на 300 грн і все.» [8, с. 2, р. 64-66]; «Збільшити бюджет!...» [9, с. 2, р. 67].* Наступним недоліком системи соціального страхування що відзначається респондентами є форма соціальних виплат: *«Пенсія повинна бути не тільки державною, вона ще повинна бути така, яку людина собі сама складає. І тоді людина буде задоволеною. Що відклали, то маємо, але так, як у державі скільки раз дурили людей і люди не довіряють державі...» [9, с. 3. р. 62 - 65]; «... має бути ще додаткове пенсійне страхування який, люди які хочуть додаткові кошти вкласти в ці фонди, щоб вони могли вкласти в це додатково, щоб мати додаткову, окрім державної пенсії, ще пенсію, яку вони додатково вкладають у певні фонди...» [7, с. 3. р. 73-76].* Щодо недоліків соціального страхування для людей з обмеженими можливостями, відзначена також необхідність нематеріальної допомоги для підтримки не тільки базових - фізіологічних потреб індивідів, а й психологічного здоров'я та підтримки людей з інвалідністю: *«... соціальні проекти чи програми, я тут більше внесла включення об'єднання з медициною, то було дуже доречно, оскільки категорія людей з інвалідністю їм це актуально.» [6, с. 3, р. 82 - 84].*

Таким чином, в ході авторського емпіричного дослідження та розв'язання поставлених завдань в програмі, можна підтвердити або ж спростувати сформульовані гіпотези дослідження:

1. Припускаємо, що реальний стан системи соціального страхування відповідає законодавству України, а рівень задоволення соціальним

страхуванням мешканцями міста Львова є неоднорідним та залежить від соціальної групи → частково підтверджено. Стан системи соціального страхування відповідає законодавству України, проте рівень задоволення даною системою у виділених досліджуваних групах є незадовільним.

2. Припускаємо, що соціальне страхування здатне замінити людині повноцінну роботу → спростовано. Розмір соціальних виплат незалежно від досліджуваної групи є низьким та не здатен замінити людині повноцінну роботу, а для «виживання» індивіди шукають або ж додаткового заробітку (як офіційно, так і не офіційно), або ж основним джерелом доходу виступають інші члени сім'ї.

3. Припускаємо, що рівень задоволення системою соціального страхування рядом досліджуваних груп є посереднім → спростовано. Рівень задоволення системою соціального страхування є однорідним та відзначається переважною більшістю респондентів як «незадовільний».

4. Припускаємо, що основним недоліком системи соціального страхування є недостатнє фінансування державою фондів соціального страхування → підтверджено. Також серед інших недоліків в системі соціального страхування можна виділити: недостатньо налагоджену комунікацію, спрямованість лише на матеріальну підтримку населення та тип надання соціальної допомоги (виключно державний).

Окреслюючи вищевикладений матеріал, можна зробити висновок, що система соціального страхування в Україні є недосконалою, потребує подальших реформ та нових ресурсних джерел. Зрозуміло, що спрямованість лише на матеріальну підтримку та відсутність, до прикладу, психологічної допомоги як складової соціального страхування є, в принципі, другорядним для держави, оскільки неспроможність задовільнити базові потреби людей, що перебувають на соціальному страхуванні не ставить за мету нематеріальні складові соціальної допомоги, що в першу чергу пов'язано з низьким та не стабільним рівнем економіки: *«...постійно вдосконалювати нашу систему соціального страхування тому, що вона нам далеко не найкраща і порівнюючи з*

Європою і не кажучи вже про країни такі, як Ісландія, Норвегія, Швейцарія, які на цьому рівні чи будь-якому рівні соціального є найвищі, і я би хотіла, щоб і у нас у майбутньому, нехай далекому, але ми досягнули такого ж високого рівня.» [6, с.3, р. 87-92].

Висновки до розділу 2

У даному розділі висвітлено та проаналізовано стан страхового ринку в Україні – прослідковано негативну динаміку страхових компаній в країні, що висвітлено в дослідженні Романовського Ю. А., Снітко І. В. та Тищенко А. Г. в 2021 році. Серед основних причин вищевказаного стану ринку даної сфери дослідники виділяють:

- збільшення витратної частини страховиків на виконання своїх зобов'язань,
- скорочення активів компаній і несвоєчасна виплата страхових премій,
- фіктивні договори зі страхування життя.

В даному розділі зроблено опис, аналіз та інтерпретацію авторського дослідження «Соціальне страхування в системі ринкових відносин України», що проводилось серед повнолітніх мешканців міста Львів, які перебувають на соціальному страхуванні. Основною метою даного дослідження стало виявлення реального стану та рівень задоволеності мешканців Львова системою соціального страхування. Дане дослідження розкриває проблематику системи соціального страхування через призму феноменології, в основу якої покладено, власне, досвід.

Щодо гіпотез дослідження, то дві з них – спростовано, одна - підтверджена, та ще одна частково підтверджена. Перспективи подальших досліджень вбачаються в поєднання кількісних та якісних методів дослідження, що допоможуть всебічно розкрити дану проблематику та виявити реальний стан державного загальнообов'язкового соціального страхування. Адже дане

дослідження не дозволило в повній мірі дослідити обрану проблематику, в першу чергу, через обмежені можливості дослідження в умовах сьогодення, в другу – через однобічність дослідження. Зрештою, це також пов'язано і з тим, що соціальне страхування в Україні знаходиться на примітивній стадії свого розвитку, адже не спроможне задовольнити базові потреби індивідів, що перебувають на соціальному страхуванні. Це в свою чергу не дозволяє гармонійному та всебічному розвитку системи соціального страхування.

ВИСНОВКИ

Проблематика соціального страхування не втрачає свою актуальність, оскільки українська економіка є фрагментованою та нестабільною, що має деструктивний характер для суспільства та його структур. Соціальне страхування спрямоване на подолання нерівності та забезпечення непрацездатних (тимчасова втрата працездатності/постійна) осіб матеріальними ресурсами для прожиття.

Оскільки вивченням соціального страхування займається низка наук, спочатку треба було визначити специфіку трактування соціального страхування рядом соціогуманітарних наук. Нами було прослідковано історичний розвиток соціального страхування від його примітивної форми до перших виданих законів, що ставали гарантом певної безпеки для працюючих та їх сімей. Так, до прикладу, першою відомою примітивною формою соціального страхування (III тис до н.е - IX ст. н. е..) вважають систему позики зі «спільної каси», що ставала захистом інтересів торговців у випадку втрати товару під час походів. Проте система соціального страхування, яка стала підкріплена та завірена нормами права, почала формуватись лише у другій половині XIX - на початку XX століть – перший закон щодо соціального страхування населення був прийнятий в Німеччині у 80-х роках XIX століття. Також, нами було виокремлено специфіку розгляду обраної проблематики економікою та правом, що є основою для соціального страхування, адже перше, в свою чергу, забезпечує розподіл матеріальних ресурсів в суспільстві, а останнє – здійснює правове регулювання даного розподілу та взаємовідносин сторін соціального страхування.

У правовому полі виділяють три стадії регулювання соціального страхування: правотворча стадія, стадія виникнення правових відносин та стадія застосування норм права відповідним компетентним органом. Саме законодавче закріплення системи соціального страхування збільшує гарантії соціального захисту населення незалежно зміни керівного уряду будь-якої

держави. Система ж соціального страхування в економіці базується на принципах та специфіці найму робочої сили та основного джерела доходів – заробітної плати. При цьому соціальне страхування як складова соціального захисту реалізується за умови наявності відповідного матеріального забезпечення. Звідси, соціальне страхування – можливість держави, її матеріальна спроможність забезпечити гарантовані нею права соціального захисту.

Специфіка соціології у вивченні обраної проблематики дослідження полягає в становленні фундаменту для розвитку інституту соціального страхування. Адже праці класиків соціології лягли в основу розуміння та принципів розбудови соціального страхування, а саме поняття «солідарності» та «ризик». Нами розглянуто, також, спеціальну теорію страхування в соціології, що досліджує процеси соціальної взаємодії інститутів та організацій, що становлять основу ринку страхових послуг (страхова поведінка, суб'єкти та об'єкти, страхові послуги).

Здійснено аналіз особливостей соціального страхування в Україні. Розглянуто етапи становлення даної системи в історичній перспективі на основі критеріїв змін в соціальному страхуванні на законодавчому рівні. При цьому, наголошено, що формування інституту соціального страхування в Україні відбулося під чітким контролем СРСР та ввійшло в основу системи незалежної України. Проте, з розпадом Радянського Союзу, в Україні формально було проголошено доктрину суспільного розвитку побудови соціально орієнтованої ринкової економіки, що майже зруйнувало систему соціального захисту, що існувала за часів СРСР, коли соціальна політика була реакцією на економічні реформи. Руїнування «старої системи соціальної політики» після розпаду СРСР та зміна вектору економіки поставили масштабне завдання перед Україною: реформувати універсальну за своїм характером і патерналістську за змістом соціальну сферу, перетворивши її в ефективний сектор ринкової економіки, що є стимулом до прискорення економічного розвитку країни.

Систему соціального страхування в Україні регулює Закон про

загальнообов'язкове державне соціальне страхування, який базується на принципах ризику, що визначені нормами Конвенції МОП та Європейського кодексу соціального забезпечення: хвороба, безробіття, старість, трудове каліцтво, професійна хвороба, вагітність та пологи, утримання дітей, інвалідність, втрата годувальника.

Наголошено на обов'язковості видів соціального страхування в Україні, крім медичного. Розглянуто зміни в структурі соціального страхування України після реформи 2015 року – групування існуючих Фондів в два структурні підрозділи – Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонд соціального страхування.

Розглянуто типи соціального страхування в Україні: державне та особисте. При цьому, послуги з особистого страхування не користуються таким високим попитом серед українців, як в Європі (хоча особисте страхування почалось в Україні з 1991 року). Серед головних причин відзначається недовіра до страхової діяльності, незадовільна якість наданих послуг, відсутність гарантій дощо одержання повної та швидкої компенсації після настання страхового випадку та низький рівень фінансової грамотності населення.

Також, проаналізувано стан системи соціального страхування в Україні та розглянути недержавний сектор на страховому ринку. Страховий ринок недержавного сектору в Україні не користується популярністю через недовіру громадян, нестабільність та низький рівень економіки, що спричиняє різке скорочення чисельності страхових компаній на ринку, які могли б бути джерелом фінансової опори економічного сектору країни. З іншого боку, є значні прогалини в державному регулюванні приватних страхових компаній. Соціальне ж страхування, його рівень та стан державного типу в Україні є недостатньо дослідженим.

Теоретичним підґрунтям даної роботи стала феноменологічна соціологія А. Шюца, центральною категорією якої є досвід та повсякденне життя індивідів. Дана концепція була адаптована до проблематики обраного дослідження:

4. соціальна реальність – це існуючий до нас інтерсуб'єктивний світ → соціальне страхування як вид соціальної реальності – існуючих інтерсуб'єктивний світ та сприймається індивідами через виховання. Сприйняття або ж несприйняття соціального страхування відбувається індивідами через визначення значимості;

5. долучення до цього світу відбувається через накопичення власного досвіду → соціальна реальність соціального страхування стає світом повсякденності людини через безпосередню участь та накопичення власного досвіду;

6. соціальна дія – продумана, осмислена та спланована поведінка людини – досвід соціального страхування є продуманою, осмисленою та запланованою дією індивіда.

У процесі адаптації теоретичної основи бакалаврської кваліфікаційної роботи до проведення емпіричного дослідження розроблено програму авторського конкретно-соціологічного дослідження. За допомогою наративного інтерв'ю, нам вдалося виявити чи здатне соціальне страхування замінити людині повноцінну роботу, виявити рівень задоволення системою соціального страхування різних груп, які перебувають на соціальному страхуванні та дослідити недоліки соціального страхування.

На основі проведеного авторського емпіричного дослідження, описі, аналізі та інтерпретації отриманих результатів можемо зробити наступні висновки:

- соціальне страхування в Україні не здатне замінити людям повноцінну роботу незалежно від досліджуваної нами групи. Навіть, перебуваючи на соціальному страхуванні та отримуючи кошти від держави індивіди змушені шукати додатковий заробіток, що пов'язано з невідповідністю розмірів допомоги та підвищенням цін на продукти харчування, догляду за дитиною та комунальні послуги.

- переважна більшість респондентів відзначають систему соціального страхування незадовільною. Це пов'язано з недостатнім фінансуванням з боку держави індивідів, які перебувають на соціальному страхуванні.

- серед недоліків, що відзначалися респондентами (також, незалежно від досліджуваної групи), центральне місце займає, також, недостатнє фінансування з боку держави. При цьому, відзначається також і форма страхування (піднімається проблема особистого страхування недержавного типу) та проблеми в комунікації з повноважними органами соціального страхування, що виражається, навіть, в наданні інформаційних послуг населенню.

Таким чином, перспективи подальшого дослідження вбачаються в поєднання кількісних та якісних методів дослідження, що допоможуть всебічно розкрити дану проблематику та виявити реальний стан державного загальнообов'язкового соціального страхування. Адже дане дослідження не дозволило в повній мірі дослідити обрану проблематику, у першу чергу, через обмежені можливості дослідження в умовах сьогодення, в другу – через однобічність дослідження. Зрештою, це також пов'язано і з тим, що соціальне страхування в Україні знаходиться на примітивній стадії свого розвитку, адже не спроможне задовольнити базові потреби індивідів, що перебувають на соціальному страхуванні. Це в свою чергу не дозволяє гармонійному та всебічному розвитку системи соціального страхування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (Дата звернення: травень 2022 року)
2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: травень 2022 року)
3. Пищуліна О. Грошей немає. Лікарні йдуть під ніж. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/groshei-nemaie-likarniani-pidut-pid-nizh> (Дата звернення: травень 2022 року)
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28 грудня 2014 року № 77VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015. № 11.
5. Романовська Ю. А., Снітко І. В., Тищенко А. Г. Роль добровільного страхування у соціальній системі України. Економіка та суспільство. Випуск 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/964/922> (Дата звернення: травень 2022 року)
6. Транскрипт інтерв'ю проведеного з Лукерією, м. Львів
7. Транскрипт інтерв'ю проведеного з Миколою, м. Львів
8. Транскрипт інтерв'ю проведеного з Ольгою, м. Львів
9. Транскрипт інтерв'ю проведеного з Яриною, м. Львів
10. Транскрипт інтерв'ю проведеного з Ярославом, м. Львів
11. Балакірєва О.М. Соціологічний вимір соціально-економічних процесів в Україні. НАН України. Ін-т екон. та прогнозування. Київ. 2009. 320с.
12. Борецька Н. П. Соціальний захист населення в умовах ринкової трансформації економіки. Київ. 2002. 35 с.
13. Воронова Л.К. Публічно-правові основи загальнообов'язкового державного страхування. URL: <https://ukrtextbook.com/finansove-pravo-ukra%D1%97ni>

voronova-l-k/finansove-pravo-ukra%D1%97ni-voronova-l-k-tema-13-publichno-pravovi-osnovi-zagalnoobovyazkov-039-ogo-derzhavnogo-straxuvannya.html)

(Дата звернення: квітень 2022 року)

14. Гвозденко В. В. Основи страхування. К.: Фінанси та статистика. 1999. 304 с

15. Григор'єва І.А. Теорія соціальної роботи. Соціальне забезпечення, страхування та допомога. 2008. URL:

https://studme.org/143808/sotsiologiya/sotsialnoe_strahovanie). (Дата звернення: травень 2022 року)

16. Жмурко О.В. Історичні етапи становлення та розвитку інституту загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні. *Вісник Національного університету Юридична академія України імені Ярослава Мудрого*. Право. №1. 12. 2013. С. 241 - 249.

17. Кириленко О.П. Соціальне страхування. Тернопіль. ТНЕУ. 2016. 516 с.

18. Кириченко А. В. Сучасний стан та напрями реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Київ. 2013. Вип. 181. Ч. 5. С. 39-45

19. Козоріз Г. Г. Зарубіжний досвід формування ефективних інститутів соціального страхування. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. 1 (99). С. 176 - 185

20. Конопліна Ю. С. Соціальне страхування. Навчальний посібник. Суми. 2008. 224 с

21. Куряча Н.В., Лігерко Ю.В. Сучасний стан розвитку ринку особистого страхування в Україні. *Гроші. Фінанси і Кредит. Інфраструктура ринку*. В. 50. 2020. с. 249 - 253

22. Лаврик О. Соціальне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічний аналіз*. Том 31. 2021. С. 107-113

23. Міністрство Юристцій. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_23359 (Дата звернення: березень 2022 року)

- 24.Надточій Б. Соціальне страхування у контексті історії. *Соціальний захист*. 2003. № 2. С. 20–24
- 25.Силласте Г.Г. Економічна соціологія. Соціологія страхування. 2014. URL: https://studref.com/441129/sotsiologiya/sotsiologiya_strahovaniya)
(Дата звернення: травень 2022 року)
- 26.Страховання: підруч. керівник автор. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ. КНЕУ. 2002. 599 с.
- 27.Суконкіна Є.А. Соціальне страхування в контексті неklasичної соціології. *Вісник ОГУ*. №6. 2007. С. 22 - 26
- 28.Сільченко С.О. Механізм правового регулювання соціального страхування: теоретичні аспекти. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Випуск 56. С. 294 - 300.
- 29.Танчин І. З. Соціологія. Начальний посібник URL: <https://pidru4niki.com/11800912/sotsiologiya/fenomenologiya> (Дата звернення: квітень 2022 року)
- 30.Таркуцяк А. О. Страхування: питання і відповіді: Навч. Посібник. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. 253 с
- 31.Холостова Є. І. Соціальна політика. Соціальне страхування: економіка, фінанси та право. 2015р.
- 32.Шевченко О. С. Філософсько-політичне розуміння концепції солідаризму. Філософські та методологічні проблеми права. 2016. № 1. С. 83-93
- 33.Шихов А.К. Загальне та особливе в ризиках комерційного та соціального страхування. *Страхова справа*. 2004. №7. С. 13 - 26
- 34.Social Security. Historical Background And Development Of Social Security. URL: <https://www.ssa.gov/history/briefhistory3.html>) (Дата звернення: квітень 2022 року)

ДОДАТКИ

Додаток А

Програма соціологічного дослідження
«Соціальне страхування в системі сучасних ринкових відносин в Україні»

1.Методологічна частина.

1.1 Опис проблемної ситуації: Соціальне страхування відіграє важливу роль в забезпеченні соціального захисту громадян від соціальних ризиків. Соціальне страхування є важливим елементом соціальної політики та економіки, що виступає своєрідним індикатором проблем та недоліків існуючої системи соціального захисту населення. Низький рівень соціальної захищеності громадян є вкрай актуальною проблемою сьогодення (низький рівень економіки та її нестабільність, пандемія Covid-19, зниження рівня соціального життя тощо), що в свою чергу створює передумови для пошуків нових напрямів реформування та модернізації соціального страхування в Україні.

1.2. Тема дослідження: «Соціальне страхування в системі ринкових відносин України».

1.3. Мета : виявити реальний стан та рівень задоволеності мешканців Львова системою соціального страхування.

1.4. Завдання:

1. Виявити, чи соціальне страхування здатне замінити людині повноцінну роботу.

2. Виявити рівень задоволення системою соціального страхування рядом соціальних груп: пенсіонерів, людей з тимчасовою втратою працездатності, людей з особливими потребами, людей в декретній відпустці.

4. Дослідити недоліки системи соціального страхування.

1.5. Об'єкт дослідження:

● **за критерієм носія проблеми:** повнолітні львів'яни, що знаходяться на соціальному страхуванні;

- **за критерієм загальної проблеми:** досвід осіб в системі соціального страхування.

1.6. Предмет дослідження: роль соціального страхування в житті населення м. Львів.

1.7. Теоретична інтерпретація базових понять:

Соціальне страхування – фундаментальна основа державної системи соціального захисту населення, що уможливорює матеріальне забезпечення і підтримку непрацездатних громадян за рахунок фондів, сформованих працездатними членами суспільства [26].

Працездатність – це здатність до праці, що залежить від стану здоров'я, фізичного, духовного розвитку (розумових та емоційних можливостей), а також професійних знань, умінь і досвіду працівника, що дає йому змогу виконувати роботу визначеного обсягу, характеру та якості. Тобто здатність людини до праці оцінюється не лише за можливістю виконання роботи та функціональним станом організму, а й за додатковими критеріями (стан здоров'я, професійні знання, вміння, досвід) [23].

Непрацездатність – це стан здоров'я (функцій організму) людини, обумовлений захворюванням, травмою тощо, який унеможливорює виконання роботи визначеного обсягу, професії без шкоди для здоров'я [23].

Інвалідність – це стійкий розлад функцій організму, зумовлений захворюванням, наслідком травм або вродженим дефектом, який призводить до обмеження життєдіяльності, до необхідності в соціальній допомозі і захисті [23].

Обмеження життєдіяльності – це повна або часткова втрата здатності обслуговувати себе, самостійно пересуватись, орієнтуватись, спілкуватись, контролювати свою поведінку, вчитись, займатись трудовою діяльністю [23].

Професійне захворювання – це захворювання, яке виникло внаслідок професійної діяльності застрахованої особи та зумовлене дією на організм виключно або переважно факторів виробництва, характерних для конкретної професії [23].

Трудовий стаж (загальний) – фіксовані в трудовій книжці періоди роботи на офіційному працевлаштуванні [*авторське визначення*].

1.8. Робочі гіпотези дослідження

Гіпотеза-підстава: Припускаємо, що реальний стан системи соціального страхування відповідає законодавству України, а рівень задоволення соціальним страхуванням мешканцями м. Львів є неоднорідним та залежить від соціальної групи.

Гіпотези-наслідки:

1. припускаємо, що соціальне страхування здатне замінити людині повноцінну роботу;
2. припускаємо, що рівень задоволення системою соціального страхування рядом досліджуваних груп є посереднім;
3. припускаємо, що основним недоліком системи соціального страхування є недостатнє фінансування державою фондів соціального страхування.

II. Методична частина

2.1. Опис методів та технік отримання інформації.

Вибір та використання методу нарративного інтерв'ю дозволяє в повній мірі розкрити досліджувану проблематику, адже респондент може повністю висловити власну позицію в досвіді соціального страхування.

2.2. Принципи відбору учасників дослідження

Об'єкт дослідження за критерієм носія проблеми: повнолітні львів'яни, що знаходяться на соціальному страхування. Планується опитати 10 респондентів за наступним розподілом:

- пенсіонери - 3 особи;
- люди з обмеженими можливостями, інвалідністю - 2 особи;
- люди, що тимчасово непрацездатні через травму, яку отримали на роботі – 2 особи;
- жінки у декреті - 3 особи.

2.3. Часові рамки дослідження – лютий 2022 року.

2.4. Окреслення критеріїв оцінювання надійності та валідності дослідження

Вибірка формується за принципом снігової кулі серед повнолітніх львів'ян, які мають досвід в системі соціального страхування. Відбір респондентів за таким принципом дозволяє сформувати репрезентативну вибірку.

Запитальники:

1. Запитальник для пенсіонерів:

1. Розкажіть, будь-ласка, про себе:
 - Як Вас звати?
 - Скільки Вам років?
 - Де проживаєте?
 - Чи одружені?
2. Розкажіть, будь-ласка, про свій трудовий стаж:
 - Де Ви працювали?
 - Ким працювали?
 - Скільки працювали на цьому робочому місці?
3. Як давно Ви вийшли на пенсію?
4. Опишіть, будь-ласка, свій матеріальний стан? Чи вистачає Вам для прожиткового мінімуму?
5. Наскільки Ви задоволені розміром своєї пенсії?
6. Чому? Опишіть, будь ласка.
7. У якому розмірі, на Вашу думку повинна бути пенсія?
8. Чи можете Ви стверджувати, що можете проживати лише за рахунок пенсії?
9. Чому Ви стверджуєте саме так?
10. Чи маєте додатковий дохід, крім пенсії?
11. Чи працюєте ви зараз?
12. Чому Ви працюєте, будучи пенсіонером? (якщо відповідь позитивна)
13. Чому на Вашу думку, Вам не вистачає вашої пенсії? (якщо відповідь негативна)
14. Яка повинна бути оптимальна пенсія, щоб Ваш рівень життя можна було описати: “Практично на все вистачає, проте для купівлі дорогих предметів потрібно брати у борг”?
15. Які Ви можете назвати недоліки соціального страхування, у вигляді пенсії, на вашу думку?
16. Які Ваші рекомендації для покращення соціального страхування у вигляді пенсії?

2. Запитальник для людей з обмеженими можливостями, інвалідністю:

1. Розкажіть, будь-ласка, про себе:
 - Як Вас звати?
 - Скільки Вам років?
 - Де проживаєте?
 - Чи одружені?

2. Розкажіть, будь-ласка, про свій трудовий стаж:
 - Де Ви працювали?
 - Ким працювали?
 - Скільки працювали на цьому робочому місці?
3. Поділіться, будь ласка, досвідом, чому у Вас немає трудового стажу? (якщо безробітній та не працював ніколи)
4. Ви отримали ваду внаслідок вашої травми на роботі, чи це вроджене?
5. Який спектр соціальної допомоги Ви отримуєте від держави?
6. Наскільки задоволені Ви цим спектром послуг?
7. Чому задоволені/незадоволені?
8. Чи є у Вас якісь побажання, щодо внесення якихось корективів спектру послуг соціальної допомоги?
9. Чи маєте Ви додатковий дохід, окрім соціального страхування?
10. Чи можете стверджувати, що Ваше матеріальне становище можна описати твердженням: “Практично на все вистачає, але на купівлю дорогих предметів потрібно брати у борг”?
11. У якому розмірі, на Вашу думку, повинне бути соціальне страхування?
12. Чи задоволені Ви соціальним страхуванням України?
13. Чому задоволені/незадоволені?
14. Які Ваші рекомендації для покращення соціального страхування?

3. Запитальник для людей, які тимчасово непрацездатні через травму, яку отримали на роботі:

1. Розкажіть, будь-ласка, про себе:
 - Як Вас звати?
 - Скільки Вам років?
 - Де проживаєте?
 - Чи одружені?
2. Розкажіть, будь-ласка, про свій трудовий стаж:
 - Де ви працювали?
 - Яку посаду займаєте?
3. Чи передбачене на вашій роботі соціальне страхування?
4. Чи отримали ви соціальне страхування, внаслідок, тимчасової, втрати працездатності на робочому місці?
5. Чи задоволені Ви рівнем соціального страхування?
6. Чому?
7. Чи є у Вас якісь побажання, щодо внесення якихось корективів допомоги, у вигляді соціального страхування для гідного його рівня?
8. Чи маєте Ви додатковий дохід, крім соціального страхування?

9. Чи можете стверджувати, що Ваше матеріальне становище можна описати твердженням: “Практично на все вистачає, але на купівлю дорогих предметів потрібно брати у борг”?
10. У якому розмірі, на Вашу думку, повинне бути соціальне страхування?
11. Чи задоволені Ви соціальним страхуванням України?
12. Чому задоволені/незадоволені?
13. Які Ваші рекомендації для покращення соціального страхування?

4. Запитальник для людей, які перебувають у декреті:

1. Розкажіть, будь ласка про себе:
 - Як Вас звати?
 - Скільки Вам років?
 - Де проживаєте?
 - Чи одружені?
2. Чи працевлаштовані Ви?
3. Розкажіть, будь-ласка, про свій трудовий стаж:
 - Де ви працевлаштовані?
 - Яку посаду займаєте?
4. Чи передбачене на вашій роботі соціальне страхування?
5. Чи отримали ви декретні кошти, внаслідок, тимчасової, втрати працездатності?
6. Чи вистачає Вам цих коштів для прожиткового мінімуму?
7. Чому?
8. Чи є у Вас якісь побажання, щодо внесення якихось корективів допомоги, у вигляді декретних коштів для гідного його рівня?
9. Чи маєте Ви додатковий дохід, окрім декретних коштів?
10. Чи можете стверджувати, що Ваше матеріальне становище можна описати твердженням: “Практично на все вистачає, але на купівлю дорогих предметів потрібно брати у борг”?
11. У якому розмірі, на Вашу думку, повинне бути соціальне страхування?
12. Чи задоволені Ви соціальним страхуванням України?
13. Чому задоволені/незадоволені?
14. Які Ваші рекомендації для покращення соціального страхування?

Інтерв'ю з пенсіонерами:

Респондент: Ярослав, 80 років, м. Львів

Інтерв'юер: Рибак О.В.

1. І: Доброго дня, мене звати Олена і сьогодні я буду проводити інтерв'ю,
2. тема якого це «соціальне страхування у сфері ринкових відносин», хочу
3. нагадати, що наше інтерв'ю буде записане та використано у наукових
4. цілях. Розкажіть, будь ласка, трішки про себе.
5. Р: Я, Ярослав, живу в місті Львові, зараз пенсіонер. Цього року буде 80
6. років.
7. І: Скажіть, чи одружений ви?
8. Р: Був одружений, уже вдівець, 10-й рік. Двоє дітей, дев'ять онуків.
9. І: Ого!
10. Р: Що, ого? Було 12 онуків.
11. І: Скажіть, будь ласка, розкажіть, трішки про свій трудовий стаж? Де ви
12. працювали, ким працювали, скільки працювали на цьому робочому
13. місці?
14. Р: Стаж у мене з 68-го року, потім пішов до війська. до армії в 72 році, і
15. безперервний стаж мені іде з 68-го року, до виходу на пенсію аж у 2012
16. році.
17. І: Зрозуміло, опишіть, будь ласка, свій матеріальний стан. Чи вистачає
18. вам для прожиткового мінімуму?
19. Р: Хахаха, то залежно які дні і як, я скромна людина, не курю, не п'ю,
20. мусить вистачати. Ну ясно, що людині чим більше дай, тим менше
21. вистачає, це логіка. Але на то є голова, якщо мало, то треба йти
22. працювати, якщо хватає й нема сил, то сидиш вдома.
23. І: Згідна! Скажіть, будь ласка, наскільки Ви задоволені розміром своєї
24. пенсії?
25. Р: Та я задоволений, тому, що як працював так і маю, завжди людині
26. треба більше і краще, але має вистачати. Я завжди всім задоволений, все
27. було у моїх руках, що собі створив, те і маю.
28. І: Скажіть, будь ласка, у якому розмірі повинна бути пенсія?
29. Р: Якщо поданим ЮНЕСКО, то вони рахують, що саме менше це 5
30. доларів в день, на сьогоднішній день. Так, як ростуть ціни на паливо, на
31. електрику, все залежить від стану держави, від економічного стану. На
32. сьогоднішній день одна сума, через рік, через півроку - інша сума. Має
33. бути якимось стабільна ситуація, повинна враховуватися інфляція, як якщо
34. росте економіка значить росте і пенсія і зарплата.
35. І: Скажіть, будь ласка, чи можете ви стверджувати, що можете прожити
36. за рахунок пенсії?
37. Р: Ну знаєте, мати стільки внуків, і всіх любити, то ясно, що ні, то мови
38. нема. А як тільки себе, то вистачає. А я така людина що люблю всіх.
39. І: Скажіть, будь ласка, чи маєте додатковий дохід, окрім пенсії?
40. Р: Стараюся.
41. І: Чи працюєте ви зараз?
42. Р: Офіційно не працюю.
43. І: Скажіть, чому ви працюєте будучи пенсіонером?
44. Р: Щоб любити тих внуків, про яких тільки-що сказав. Приходить до них
45. з фруктами та подарунками і бачити в їхніх очах радість, прийшов дідо

46. не з порожніми руками. Купити якусь книжку чи зошит, навіть, вже не
47. кажучи про щось друге. А як же ж? Мене в дитинстві любили, і я
48. повинен любити, це ланцюжок.
49. І: Яка повинна бути оптимальна пенсія, щоб рівень життя можна було
50. описати: практично на все вистачає?
51. Р: Повинно бути в чотири рази більше, ніж є. От ця мінімальна пенсія –
52. сміхотворна. Ціни ростуть швидше, ніж людина. Бо то, що дають це ніби
53. вертають те, що людина давно мала мати, а дають просто ту інфляцію, то
54. не дають ніякі підвищення тому, що потрібно буде більше переглядати,
55. багато треба міняти виходячи з того, якого віку людина. Що ти в 60-ть
56. потребуєш, а що в 70-ть, а що в 50 – ть. Хтось йде на пенсію в 50-ть, а
57. хтось у 60. Так, що тут нема одного рівня для всіх, але держава, вона
58. виходить з того, що має. Має мало - дає мало, має багато – дає багато.
59. Але людина завжди буде незадоволена, це властиво їй, це природнього.
60. І: Ну так, завжди мало того, що є. Скажіть, будь ласка, які ви можете назвати
61. недоліки соціального страхування у вигляді пенсії, на вашу думку?
62. Р: Пенсія повинна бути не тільки державною, вона ще повинна бути така,
63. яку людина собі сама складає. І тоді людина буде задоволеною. Що
64. відклали, то маємо, але так, як у державі скільки раз дурили людей і
65. люди не довіряють державі. Переконалися, скільки раз на всьому по
66. горіли, люди не вірять обіцянкам абсолютно ніяким. Має бути державна
67. та особиста пенсія, яку самі назбирали, що собі відклав, те і маєш.
68. І: Скажіть, будь ласка, ваші рекомендації для покращення соціального
69. страхування у вигляді пенсії?
70. Р: Залежить, якщо в людини великий дохід, то вона багато відклала. Але
71. повинно бути, напевно, роботодавець який повинен давати, плюс сам
72. працівник відкладає, ну і гарантовано, що ці гроші не пропадуть, і плюс
73. вона підкріплювалася інфляцію в Україні, додавали до цього. Тому, що
74. сьогодні якась певна сума здається добра, проходить років 10 і вона
75. перетворюється в нуль.
76. І: Ну так. Добре, дякую вам, за ваші відповіді. Гарного дня вам! До
77. побачення!
78. Р: Дай Бог, щоб наші думки перетворилися в життя.

Респондент: Василь, 65 років, м. Львів

Інтерв'юер: Рибак О.В.

1. І: Доброго дня! Мене звати Олена і сьогодні я буду проводити з вами
2. інтерв'ю, тема якого «соціальне страхування в сфері ринкових
3. відносин», хочу нагадати, що наше інтерв'ю буде записане та
4. використаних у наукових цілях. Так, розкажіть, будь ласка, про себе.
5. Р: Я Василь, 65 років. Я пенсіонер, маю вищу освіту.
6. І: Розкажіть, будь-ласка, про свій трудовий стаж. Де ви працювали,
7. ким, скільки на робочому місці працювали?
8. Р: Працював в оперному театрі, в оркестрі оперного театру.
9. Пропрацював там 39 сезонів. Перед тим, працював 1 сезон в театрі
10. Заньковецької 1978-79 рік, з 1979 по 2018 рік працював в оркестрі,
11. артистом оркестру національного оперного театру у Львові.
12. І: Скажіть, будь ласка, як Ви вийшли на пенсію?
13. Р: У 2016 році, коли мені виповнилось 60 років, я вийшов на пенсію.
14. І: Опишіть, будь ласка, свій матеріальний стан. Чи вистачає вам на
15. прожитковий мінімум?
16. Р: Матеріальний стан у мене можна сказати, що середній. До
17. прожиткового мінімуму мені вистачає, але кінці з кінцями зводимо

18. ледве. Я пенсіонер і дружина також, але вона працює в школі. Але з
19. теперішнім цінами і видатками на квартиру, і видатками на всі
20. соціальні проблеми, і високі ціни на харчування, ми ледве-ледве
21. зводимо кінці з кінця. Хоча пенсія у мене не низька, але якби
22. дружина не працювала, то ми б просто не змогли б вижити. Якби її та
23. моя пенсія, у неї пенсія ще менша, майже в половину від моєї, то ми б
24. просто не вижили, якби вона не працювала.
25. І: Наскільки Ви задоволені розміром своєї пенсії?
26. Р: Я незадоволений, мені мінімум два рази треба було б її підняти.
27. Мені і щоб дружина мала таку пенсію як я, тоді можна жити
28. нормально тоді без питань.
29. І: На вашу думку, яка повинна бути пенсія, у якому розмірі?
30. Р: На сьогодні пенсія на одного пенсіонера повинна бути не менше 15-
31. 16 тисяч.
32. І: Чи можете ви стверджувати що можете прожити
33. лише за рахунок пенсії?
34. Р: Ні, я не можу. Я не можу прожити за рахунок пенсії тому, що зараз
35. рівень цін і комунальні платежі, рівень цін загалом на всі головні
36. продукти харчування, на одягу і інші: транспорт – дуже високі,
37. прожити на одну пенсію не можна. Я ще раз повторюся, якщо б
38. дружина не працювала, то ми б просто не вижили.
39. І: Чи маєте Ви який додатковий дохід, окрім пенсії?
40. Р: Я не маю, лише дружина ще працює.
41. І: А ви працюєте?
42. Р: Ні, я не працюю.
43. І: Чому, на вашу думку, Вам не вистачає вашої пенсії?
44. Р: Або ціни завеликі, або пенсія замала при таких цінах. Високі ціни
45. на комунальні платежі, проїзд, харчування, одягу. Ще раз вам
46. повторюся, пенсія має бути 15-16 тисяч.
47. І: Тобто, на вашу думку мінімальна пенсія має бути 15-16 тисяч, щоб
48. можна було прожити на прожитковий мінімум?
49. Р: Щоб можна було кінці з кінцями звести.
50. І: Тобто, вам би на все вистачало, окрім купівлі дорогих предметів?
51. Р: Відкласти вже неможливо, а також за цю пенсію навряд можна
52. поїхати відпочити, окрім поїздки на Винниківське озеро.
53. І: Які ви можете назвати недоліки соціально страхової, на вашу
54. думку, окрім розміру?
55. Р: Недоліки я бачу в одному, що кошти, які сплачують всі працюючі
56. люди не акумулюються в пенсійних фондах, не потрапляють у
57. розвиток економіки України, а просто роздаються. Це, звичайно,
58. проблема не проста, але вона піддається вирішенню, так як певно, що
59. мусять бути виділені спеціальні фонди, які кошти вкладені в
60. економіку країни і котрі мусять поповнюватися постійно
61. працюючими працівниками, для того, щоб надалі розвивати
62. економіку, відповідно зростали їхні кошти і відповідно при виході на
63. пенсію ті люди діставали уже зароблені гроші в максимальній
64. кількості, не у мінімальній, а максимальній. І щоб вони діставали
65. пенсію, яку вони самі вклали, відповідно вона буде така, яка людина
66. вклала.
67. І: Чи можете назвати ще якісь рекомендації для покращення
68. соціального страхування у вигляді пенсії?
69. Р: Рекомендації, ну думаю мусить бути декілька видів

70. пенсійного страхування. Таких, як загальнообов'язкове,
71. котрий має сплачувати кожен, ним треба розпоряджатися державним
72. структурам в пенсійному фонді в певний спосіб, та інший, коли має
73. бути ще додаткове пенсійне страхування який, люди які хочуть
74. додаткові кошти вкласти в ці фонди, щоб вони могли вкласти в це
75. додатково, щоб мати додаткову, окрім державної пенсії, ще пенсію,
76. яку вони додатковокладають у певні фонди. І знову таки тут є дуже
77. важлива річ, що як і державні, скажімо фонди пенсійні так і ці,
78. скажімо, приватні там чи додаткові фонди пенсійні, були під
79. контролем держави, щоб їх не можна було розбазарити, щоб вони
80. дійсно вквалися в економіку, в економічні проекти, котрі є
81. стабільними і які не могли бути просто розбазарені та розкрадені,
82. розумієте, щоб потім люди знову не залишилися з нічим.
83. І: Зрозуміло! Дуже вам дякую, за ваші відповіді. Гарного вам дня!

Респондент: Ольга, 66 років, м. Львів

Інтерв'юер: Рибак О.В.

1. І: Доброго дня! Мене звати Олена і сьогодні я буду проводити з вами
2. інтерв'ю, тема якого «соціальне страхування в сфері ринкових
3. відносин», хочу нагадати, що наше інтерв'ю буде записане та
4. використаних у наукових цілях. Так, розкажіть, будь ласка, про себе.
5. Р: Мене звати Ольга, мені 66 років, освіта вища, проживаю у місті
6. Львові, працюю в мистецькій школі викладачем.
7. І: Ви казали, що ви працюєте у школі, розкажіть, будь ласка, трішки
8. більше про свій трудовий стаж?
9. Р: Ну стаж мене досить великий, 47 років. Досить великий досвід маю
10. в роботі з дітьми.
11. І: А ким працюєте?
12. Р: Викладачем.
13. І: Скажіть, будь ласка, як давно ви вийшли на пенсію?
14. Р: В 2011 році.
15. І: Опишіть, будь ласка, свій матеріальний стан. Чи вистачає вам для
16. прожиткового мінімуму?
17. Р: Пенсії чи взагалі?
18. І: Так-так.
19. Р: У мене невелика пенсія, звичайно, якщо б я не працювала, то я б
20. не могла на неї прожити і платити комунальні послуги і так далі. Я
21. вважаю, що пенсія не має бути такою, і ще з таким стажем як у мене,
22. то пенсія має бути вища, в мене 3000 пенсії. Я за таку пенсію
23. прожити не можу, мій чоловік пенсіонер також і можна сказати, що я
24. не задоволена своєю пенсією. Все чекаю, що мені там щось
25. підвищать, що мені там щось перерахують, але у зв'язку з тим, що
26. зарплата в мене невелика, тому в мене коли перераховують пенсію я
27. там нічого не отримую. Єдине там, як мені сказали в пенсійному
28. фонді, хіба вам щось крапне за стаж, а так нема з чого
29. перераховувати пенсію.
30. І: Скажіть, будь ласка, тоді в якому розмірі на вашу думку повинна
31. бути пенсія?
32. Р: Пенсія повинна бути не менше 20000. Для того, щоб людина могла
33. оплатити комунальні послуги, поїхати десь відпочити, бо скільки
34. років працювати і немає можливості відпочити, це неправильно. А
35. далі, звичайно, що у зв'язку з тим, що здоров'я потребує і ліки якісь,
36. можливо якесь лікування, всі послуги платні, тому я вважаю, що

37. 20000 – мала б бути така пенсія. У зв'язку з тим, що ростуть ціни
38. абсолютно на все, думаю хоча би така.
39. І: Тобто Ви стверджує те, що не можете прожити за рахунок лише
40. пенсії?
41. Р: Не можу! Абсолютно не можу тому, що якщо там пенсія 3000 і ти,
42. я заплачу 2000-2500 за опалення, наприклад, там плюс світло, ну і
43. газ, всі-всі-всі комунальні послуги, то на проживання в мене
44. лишається гривень 300.
45. І: Чи маєте ви додатковий дохід окрім пенсії?
46. Р: Я працюю.
47. І: Чому ви працюєте будучи пенсіонером?
48. Р: Тому, що мені не вистачає пенсії для того, щоб я могла прожити.
49. І: Яка повинна бути оптимальна пенсія для того, щоб можна було
50. описати, що Вам практично на все вистачає, проте для купівлі
51. дорогих предметів не потрібно брати у борг? Прожитковий мінімум
52. можна сказати?
53. Р: До 20 000.
54. І: Які ви можете назвати недоліки у вигляді пенсії, на вашу думку?
55. Р: Недоліки ну розмір пенсії. Пенсія маленька.
56. І: Можливо є якісь затримки у виплаті?
57. Р: Виплата нормально. Виплачують вчасно пенсію.
58. І: Тобто це Вас задовільняє?
59. Р: Так-так-так
60. І: Які ваші рекомендації для покращення страхування у вигляді
61. пенсії?
62. Р: Рекомендації. Ну я не знаю, то важко давати рекомендації нашому
63. Кабінету Міністрів і так далі. Президенту. Ну це б хотілося, щоб
64. переглянули і всетаки по-можливості підвищували пенсію, я не кажу,
65. що відразу така була. Тільки минулого року індексація була пенсії, то
66. вона підвищилась мені на 300 грн і все.
67. І: Та то ще вам багато підвищили.
68. Р: Так-так-так
69. І: Я зрозуміла. Добре, дуже вам дякую, за ваші відповіді, за інтерв'ю з
70. вами. Гарного дня і будьте здорові.
71. Р: Дякую!

Інтерв'ю з особами з обмеженими можливостями, інвалідністю:

Респондент: Лукерія, 23 років, м. Львів

Інтерв'юер: Рибак О.В.

1. І: Доброго дня! Мене звати Олена і сьогодні я буду проводити з вами
2. інтерв'ю, тема якого це «соціальне страхування в сфері ринкових
3. відносин», хочу нагадати, що наше інтерв'ю буде записане та використане
4. у наукових цілях. Розкажіть, будь ласка, трішки про себе.
5. Р: Доброго дня! Мене звати Лукерія, мені 23 роки, я працюю у сфері
6. освіти, зокрема, я вчитель української мови та літератури у школі
7. загальноосвітньої середньої. Я належу до категорії осіб з інвалідністю
8. третьої групи, зокрема інвалідність з дитинства.
9. І: Розкажіть, будь ласка, про свій трудовий стаж.
10. Р: Я працюю у цій сфері вже два роки.
11. І: Яку посаду займаєте?
12. Р: Я вчитель. Без категорії поки тому, що категорію дають вже аж на 5
13. році.

14. І: Скажіть, будь ласка, який спектр соціальної допомоги Ви отримуєте від
15. держави?
16. Р: У мене соціальна допомога, власне виплати інвалідам, особам з
17. інвалідністю 3-ї групи. У мене виплата відбувається раз у місяць і я мушу
18. пильнувати та поновлювати звіт про свою інвалідність кожні два роки і
19. тоді тільки можу отримувати цю допомогу.
20. І: Наскільки Ви задоволені цим спектром послуг?
21. Р: Скажемо так, не задовільна. Оскільки, найперше та найабсурдніше те,
22. що виникає при даному пакті, що регулярно поновленні свого стану
23. інвалідності, який мене вже є хронічним і це є незмінним фактом, тобто це
24. група вона мене вже нікуди не ділиться, хоча я все одно мушу кожні 2
25. роки підтверджувати, що не сталося чудо, це найперше, яке у нашому
26. суспільстві абсурдно не пояснювальна річ, що ж говорити про людей, які
27. без рук та ніг, які так само мають підтверджувати свою інвалідність, кожні
28. 2 роки. Це те, що мене кожного разу обурює. Звичайно процес
29. оформлення цієї соціальної допомоги у відділі соц. захисту, зараз це вже
30. легше, до не давна це займало багато часу, нервів, що залишилося
31. незмінним це обслуговування, яке просто на нулі, нажаль-нажаль.
32. І: Скажіть, чи є якісь побажання щодо внесення якихось коректив у сфері
33. соціальної допомоги?
34. Р: Так! Їх є доволі багато, перше, це якісна сфера обслуговування
35. клієнтів, просто розмовою, починаючи з телефонної розмови,
36. консультації, оскільки літом чи восени я займалася процедурою
37. поновлення своєї соціальної допомоги, довідки і посвідчення, щоб
38. отримувати допомогу і для того, щоб надати та дізнатися як це все робити
39. та записатись на прийом і так далі, по телефону, одним словом це був жах!
40. Тому, що мені нахамили, мене відшили і нічого не відповіли конкретно. Я
41. мусила фізично їхати і сама якось дізнаватися окремо. Звичайно, що
42. процедура самого посвідчення, виробництва щоб потім отримувати
43. допомогу, м'ярко кажучи не задовільняє, оскільки постійно, по-перше,
44. ніяких сповіщень не надсилає з проінформуванням на якому етапі
45. виготовлення моїх документів та допомоги. То треба десь самому іти та
46. взнавати. Ну я вважаю, що так не має бути. Зараз в нашому деджітал
47. середовищі, скажемо так, де може бути набагато більш прогресивніше.
48. Щодо самої соціальної допомоги, звичайно, хотілося б, щоб була більша
49. сума виплати тому, що, нажаль, зараз навіть на 2000 навряд можна щось
50. собі дозволити. Навіть в тому плані, якби я всі гроші витратила суто на те,
51. що мені потрібно для підтримки здоров'я по інвалідності.
52. І: Наскільки я розумію, Ваш додатковий дохід це є ваша робота у школі.
53. Чи маєте ви ще якийсь додатковий дохід?
54. Р: Цей та соціальна допомога, більше ніякого.
55. І: Чи можете ви стверджувати, що ваше матеріальне становище можна
56. описати твердженням: практично на все вистачає, але на купівлю дорогих
57. предметів потрібно брати у борг.
58. Р: Так, це можна так описати. Часом, якщо є якісь непередбачувані
59. ситуації може бути, що ледве вистачає на базові потреби.
60. І: Тобто, такий прожитковий мінімум.
61. Р: Так!
62. І: У якому розмірі, на вашу думку, повинне бути соціальне страхування?
63. Р: Соціальне страхування у місяць повинне бути для того, щоб покривати
64. достатнього для людини потреби її особи з інвалідністю, я вважаю, що це
65. має бути не менше тисяч, мабуть, хай буде, 6-7. Тому, що з свого досвіду

66. поділюся з цінами на мої препарати, це тільки препарати не рахуючи вже
67. про додаткові апарати для контролю свого стану, аналізи, які теж
68. відносяться до категорії витрат інваліда, щоб покрити це все, рахуючи
69. сьогоднішні ціни, то це повинно бути точно не менше 6-ти тисяч, ось.
70. І: Чи задоволені ви соціальне страхування в Україні загалом?
71. Р: Я не можу стверджувати про інші категорії такі, як там декретні кошти,
72. пенсія, якщо дивитися загалом на пенсії по віку, то точно є незадовільно,
73. навіть з мого боку, молодій людині. З боку людини з інвалідністю, точно
74. також, як згадували раніше, є незадовільно на теперішній час.
75. І: Чому саме? Окрім того, що Ви називали, що не вистачає на
76. медикаменти.
77. Р: Потрібно мабуть якусь і психологічну підтримку, мабуть. Що окрім
78. фінансової допомоги потрібно підходити комплексно, також залучати
79. кваліфікаційних психологів, обслуговування повинне бути з розумінням,
80. що звертаються не прості люди, та навіть, якби це були здорові люди, це
81. також має бути на рівні та ввічливо. Мабуть ще якісь можливо придумати
82. соціальні проекти чи програми, я тут більше внесла включення об'єднання
83. з медициною, то було дуже доречно, оскільки категорія людей з
84. інвалідністю їм це актуально
85. І: Чи маєте ще якісь рекомендації для покращення соціального
86. страхування?
87. Р: Окрім тих, що я назвала, постійно вдосконалювати нашу система
88. соціального страхування тому, що вона нам далеко не найкраща і
89. порівнюючи з Європою і не кажучи вже про країни такі, як Ісландія,
90. Норвегія, Швейцарія, які на цьому рівні чи будь-якому рівні соціального є
91. найвищі, і я би хотіла, щоб і у нас у майбутньому, нехай далекому, але ми
92. досягнули такого ж високого рівня.
93. І: Добре! Дуже дякую вам, за ваші відповіді. Гарного дня, будьте здорові!

Респондент: Ярина, 20 років, м. Львів

Інтерв'юер: Рибак О.В.

1. І: Доброго дня! Мене звати Олена і сьогодні я буду проводити з вами
2. інтерв'ю, тема якого «Соціальне страхування в сфері ринкових відносин».
3. Хочу нагадати, що наше інтерв'ю буде записане та використане у
4. наукових цілях. Так розкажіть, будь ласка, про себе.
5. Р: Доброго дня, мене звати Ярина, я молода мама, і мені 20 років.
6. Навчалася в технологічному коледжі на сфері туристичне обслуговування.
7. Моїм улюбленим хобі є музика. Закінчила музичну школу по фортепіано.
8. І: Ви казали, що ви молода мама, Скільки вам років?
9. Р: 20 років.
10. І: Ого і скажіть, будь ласка, ще де проживає?
11. Р: Місто Львів.
12. І: У місті Львів правильно? Так скажіть, будь ласка, чи
13. працевлаштовувалися?
14. Р: Я не працевлаштована, але маю досвід у сфері адмініструванні.
15. І: Чи можете поділитися трішки цим досвідом?
16. Р: Працювала в адміністратором у салоні краси. виконувала багато
17. функцій пов'язана з цією роботою.
18. І: Скажіть, будь ласка чи передбачено ваш на вашу місце праці соціальне
19. страхування?
20. Р: Так.
21. І: Чи отримували ви декретні кошти внаслідок тимчасової втрати
22. працездатності, у вашому випадку це вагітність?

23. Р: Так отримувала.
24. І: Чи вистачало вам цих коштів для прожиткового мінімуму?
25. Р: Звичайно, що не вистачало, скільки це - 860 грн, зараз це отримує
26. кожна мама. От і цих коштів занадто мало для того, щоб забезпечити
27. повністю дитину. Що, наприклад, навіть пачка підгузок буде коштувати
28. гривень 300-400 грн, дитина їсть суміш, приблизно банка суміші 300-400
29. грн. Вистачає купити лиш пачку підгузків і суміш дитині. Це надто мало,
30. вже мовчу про те, що дитину потрібно одягнути, взути. І цього не
31. вистачає! Її потрібно набагато більше!
32. І: Скажіть, будь ласка, чи є у вас побажання, щодо внесення якихось
33. корективів допомоги, у вигляді декретних коштів для гідного рівня
34. життя?
35. Р: Я особисто противник кредитних коштів тому, що їх потрібно брати,
36. пізніше віддавати, тому, якщо би підняли соціальну виплату, тобто
37. декретні кошти, то можна було б кредитні кошти не брати.
38. І: Зрозуміло, чи маєте ви якісь додатковий дохід, окрім цих декретних
39. коштів?
40. Р: Нажаль, немає. Оскільки дитина ще дуже маленька, нам 4 місяці, але
41. планую, звичайно, згодом, коли буде трішки більше часу, коли донька
42. підросте, планую чим займатися, можливо не на повну зайнятість, але
43. планую.
44. І: Чи можете ви стверджувати, що ваше матеріальне становище можна
45. описати твердженням: практично на все вистачає, але для купівлі дорогих
46. предметів потрібно брати у борг.
47. Р: Ну звичайно, що так! Тому, що так як я не працюю і немає додаткового
48. доходу, то основним джерелом нашої є мій чоловік. Так тому ясно, що не
49. вистачає на все, але аби не гірше.
50. І: По чучуть справляється.
51. Р: Так, звичайно! Мусимо.
52. І: Скажіть, будь ласка, в якому розмірі, на вашу думку, повинне бути
53. соціальне страхування?
54. Р: Я думаю, це як мінімум 1500 грн, можливо навіть 2000, це ще
55. залежить, звичайно, ну, наприклад, в мене дитина на грудному
56. вигодовуванні і мені трішки пощастило, я не користуюся сумішами, а це
57. значно знижує наш бюджет і наші розходи. В тих, у кого дитинка на
58. сумішах набагато більше іде грошей, тому я думаю що це має бути не
59. менше ніж 1500 грн, у кожної мами.
60. І: Наскільки я розумію, ви маєте на увазі кожного місяця?
61. Р: Так-так що місяця, звичайно, на одну дитину.
62. І: Скажіть, будь ласка, чи задоволені Ви соціальним страхуванням в
63. Україні? Маю на увазі, саме цими декретними коштами.
64. Р: Ну не задоволена, звичайно, що не задоволені, бо хотілось би набагато
65. більше і краще.
66. І: Які ваші рекомендації для покращення цього соціального страхування?
67. Р: Збільшити бюджет! І також я думаю, що це інтерв'ю і яке зібране не в
68. одній мами має допомогти, для того, щоб зрозуміли люди, що дійсно
69. бракує коштів, що за 860 грн неможливо просто пригодувати дитину і
70. купляти їй підгузки, одягати і так далі, це надто дорого. Того, я думаю, що
71. це інтерв'ю має донестися до цих сфер, де буде це почуто.
72. І: Добре, дуже дякую, вам, за ваш відгук, гарного вам дня! До побачення!